దీపిక

(సాహిత్య విమర్శ వ్యాసాలు)

దార్ల వెంకటేశ్వరరావు

Viicika (Essays on Literary Criticism)
Written by
Dr. Darla Venkateswara Rao

Lecturer (Sr.Scale),
Department of Telugu,
School of Humanities,
University of Hyderabad,
Gachibowli, Hyderabad-500 046. A.P.

Home Page: www.vrdarla.blogspot.com
Email: darlash@uohyd.ernet.in, vrdarla@gmail.com,
Phone: 09989628049, Office: 04023133563, Res: 040 2313 6006

First Edition: March, 2009
Copy Right: Author.
Copies: 500
Price: 75/-

The Book has been published with the Financial Assistance under the UGC-Unassigned Grants given by the UNIVERSITY OF HYDERABAD.

For Copies:
M.Manju Sree, Govt, JR. Lecturer in Telugu,
House No: 4-8-89, Alamapally, Vikarabad, Ranaga Reddy Dist.

M.Manju Sree, Govt, JR. Lecturer in Telugu,
Unit:6, University Quarters, Near Ladies Hostel Compound,
University of Hyderabad Campus,
Gachibowli, Hyderabad-500 046.

Dr. Darla Ravi Kumar, Telugu Pandit,
Cheyyeru Agraharam, Via: Anathavaram (S.O.)
East Godavari Dist., A.P., India - 533 222.

www.societyandeducation.org
(Free download, Ph: 9396202960)
Samantara Book House, Hyderabad.
Prajasakti Book House, Hyderabad.
Visalandhra Book House, Hyderabad.

Cover Page Design: Kiran

DTP Settings: Majji DurgaRao. Mobile:09848248003

Printed at : Prajasakti Daily Printing Press, Hyderabad.

అంకితం

నా జీవితంలో కొత్త వెలుగులు ప్రసరించిన
ప్రముఖ భాషా శాస్త్రవేత్త
మా గురువు గారు

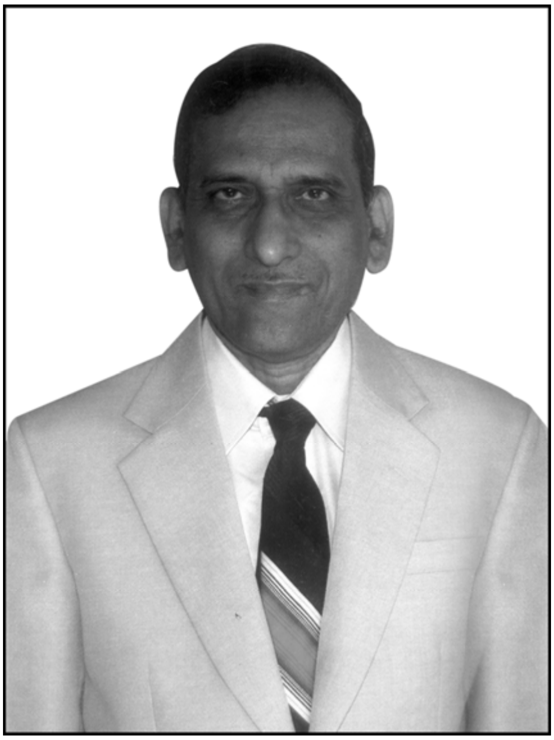

ఆచార్య పరిమి రామనరసింహం గారికి
కృతజ్ఞతలతో, వినయంతో, భక్తితో
సమర్పిస్తున్న
ఓ పుష్పం!

- దార్ల వెంకటేశ్వరరావు

కృతజ్ఞతలు

సాహిత్యం పట్ల ఆసక్తి పెంచిన గురువు గారు డా।। ద్వానా శాస్త్రి గారికీ...

హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయంలో అధ్యాపకుడిగా అవకాశం కలిగించి సాహిత్యంలో కృషి చేసేందుకు ప్రోత్సహించిన విశ్వవిద్యాలయం వారికీ...

నన్ను ఆశీర్వదించి నన్ను ఎంతగానో ప్రోత్సహించిన గురు వర్యులు, భాషాశాస్త్రవేత్త, సహృదయ సాహితీ వేత్త ఆచార్య పరిమి రామనరసింహం గారు ఈ పుస్తకాన్ని అంకితం తీసుకోవడానికి అంగీకరించినందుకు వారికీ...

ఈ పుస్తకానికి 'వీచిక' అని పేరు పెట్టి 'లహరి' పేరుతో ముందుమాట రాసి ఆశీర్వదించిన హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం తెలుగుశాఖ అధ్యక్షులు, ప్రసిద్ధ సాహితీ వేత్త ఆచార్య బేతవోలు రామబ్రహ్మం గారికీ...

ఎం.ఏ. నుండి పిహెచ్.డి. వరకు పాఠాలు చెప్పి సహ అధ్యాపకుడిగా ఆదరించిన గురు వర్యులు ఆచార్య పరిమి రామనరసింహం గారికి, ఆచార్య శరత్‌జ్యోత్స్నారాణి గారికి, ఆచార్య ఎన్.ఎస్. రాజు గారికి, ఆచార్య కె.కె. రంగనాథచార్యులు గారికి, ఆచార్య జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం గారికి, ఆచార్య ముదిగొండ వీరభద్రయ్య గారికి, ఆచార్య రవ్వా శ్రీహరి గారికి, ఆచార్య జి. అరుణకుమారి గారు, డా।। పిల్లలమర్రి రాములు తదితరులు అందరికీ...

పుస్తకానికి అభిప్రాయం రాయమనగానే లోతైన విశ్లేషణతో అభిప్రాయాలను రాసి పంపించిన ఆచార్య కె. కుసుమా రెడ్డి గారికి, ఆచార్య బన్న అయిలయ్య గారికి, డా।। ద్వా.నా. శాస్త్రి గారికి, అలాగే మిత్రుడు డా।। అద్దంకి శ్రీనివాస్ గారికీ...

ఈ పుస్తక ప్రచురణకు ఆర్థిక సహాయం చేసిన హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం అధికారులకీ, ఆర్థిక సహాయం ఇవ్వవచ్చని సిఫార్స్ చేసిన ఆచార్య రాచపాళెం చంద్రశేఖర రెడ్డి గారికి, ఆచార్య కె. కుసుమా రెడ్డి గారికీ...

నన్ను ఎల్లప్పుడు ప్రోత్సహిస్తున్న ఆచార్య గుజ్జర్లమూడి కృపాచారి గారికి, ఆచార్య కేతు విశ్వనాథ రెడ్డి గారికి, ఆచార్య చేకూరి రామారావు గారికి, ఆచార్య కోవెల సంపత్కుమారాచార్య గారికి, ఆచార్య ఆకురాతి పున్నారావు గారికి, ఆచార్య కొలకలూరి ఇనాక్ గారికి, ఆచార్య ఎండ్లూరి సుధాకర్ గారికీ...

ఈ వ్యాసాలను ప్రచురించిన వాఙ్మయి, తెలుగు వైజ్ఞానిక త్రైమాసక పత్రిక, ప్రజాసాహితి, అరుణతార, ఆంధ్రప్రభ, ఆంధ్రభూమి, ఆంధ్రజ్యోతి, విశాలాంధ్ర, హైదరాబాదు మిర్రర్, వార్త మొదలైన పత్రికల యాజమాన్యాలకీ...

ఈ పుస్తకంలోని వ్యాసాలను ఇంటర్నెట్ పత్రికలు ఈ-మాట, ప్రజాకళ, దట్స్ తెలుగు, ప్రాణహిత మొదలైన మాస పత్రికలలో ప్రచురించినందుకు ఆ యా యాజమాన్యాలకీ...

ఈ పుస్తకంలోని వ్యాసాలను ముందుగా ఆ యా పరిశోధన ప్రత్యేక సంచికలలో ప్రచురించిన వారికీ...

1980 తర్వాత స్త్రీవాద నవల పుస్తకంలో 'మనసున మనసై' నవల గురించి రాసిన వ్యాసాన్ని ప్రచురించినందుకు ఆ సంపాదకులు ఆచార్య రాచపాళెం చంద్రశేఖర రెడ్డి గారికి, డా|| కె. లక్ష్మీనారాయణ గారికీ...

'కులవృత్తి'పై రాసిన వ్యాసాన్ని కొలకలూరి ఇనాక్ సాహిత్య విమర్శపై ప్రచురించిన పరిశోధన గ్రంథంలో ప్రచురించిన డా|| కొలకలూరి మధుజ్యోతి గారికీ...

ఈ వ్యాసాలు రాసేటప్పుడు వివిధ చర్చలలో పాల్గొన్న 'ఈమాట' ఎడిటర్స్ (అమెరికా) కొలిచాల సురేష్, ఇంద్రగంటి పద్మ, ఆర్. సీతారామయ్యా తదితరులకూ... వివిధ సాహితీ చర్చల్లో పాల్గొని నా ఆలోచనా పరిధిని మరింత విస్తరించుకోవడానికి సమయం కేటాయించే హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం, తులనాత్మక సాహిత్యంలో అధ్యాపకుడుగా ఉన్న డా|| జె. భీమయ్యా గారికీ...

తెలుగుశాఖలో నాకు ప్రశాంతమైన వాతావరణాన్ని కలగజేస్తూ సహకరిస్తున్న డా|| పిల్లలమర్రి రాములు, ఆచార్య తుమ్మల రామకృష్ణ, డా|| రామకృష్ణ శాస్త్రి, డా|| పమ్మి పవన్ కుమార్, డా|| డి. విజయలక్ష్మీ, డా|| భుజంగ రెడ్డి, డా|| అద్దంకి శ్రీనివాస్ గార్లు అందరికీ ...

నా సుఖ దు:ఖాలలో నాతో సమానంగా పయనించే నా సహధర్మచారిణి, నా జీవిత భాగస్వామి మంజుశ్రీకీ...

నా కుటుంబ సభ్యులకూ.... తమ్ముడు డా|| దార్ల రవికుమార్‌కీ...

నాకు ఎప్పుడు అందుబాటులో ఉండే నా పరిశోధక విద్యార్థి మజ్జి దుర్గారావుకీ...

పుస్తకం రావడానికి వివిధ రకాలుగా సహకరించిన కిరణ్, రవి కుమార్, శివరామ్ ప్రసాద్ గార్లకూ మరియు జరుపుల రమేష్, మద్దిరాల సిద్ధార్థ, దార్ల సుధీర్ కుమార్, దార్ల మురళీలకూ...

ఈ పుస్తకాన్ని అందంగా ముద్రించిన ప్రజాశక్తి డైలీ ప్రింటింగ్ ప్రెస్ వారికీ...

పుస్తకాన్ని అందంగా ముద్రించడానికి సహకరించిన జయరామ్, మధు, ఉపేంద్ర గార్లకూ...

ముఖ చిత్రాన్ని అందంగా డిజైన్ చేసిన కిరణ్ గారికీ, ఇంకా రక రకాలుగా సహకరించిన వారందరికీ కృతజ్ఞతలు తెలియజేస్తున్నాను.

విషయ సూచిక

అంకితం
కృతజ్ఞతలు

అందుకోలు	-ఆచార్య పరిమి రామనరసింహం	xi
లహరి	-ఆచార్య బేతవోలు రామబ్రహ్మం	xii
అభినందన మందారాలు	-ఆచార్య కె. కుసుమా రెడ్డి	xiii
సహృదయ విమర్శ	-డా॥ ద్వా.నా. శాస్త్రి	xvi
సూక్ష్మ వివేచన	-ఆచార్య బన్న అయిలయ్య	xx
తొలి 'వీచిక'	-డా॥ అద్దంకి శ్రీనివాస్	xxvii

1. పల్లంపాటి సాహిత్య విమర్శ దృక్పథం 1
2. మనసున మనసై నవలలో స్త్రీవాదం 21
3. అస్తిత్వవేదనల కళింగాంధ్ర కవిత్వం 33
4. ఆమ్రపాలి కథలు - మార్పులు ఔచిత్యపు తీర్పులు 39
5. మల్లవరపు జాన్ కవిత్వంలో మాధుర్యం 46
6. వెంటాడే అవమానం కథ - దళిత జీవన వాస్తవిక చిత్రణ 52
7. దళితసాహిత్యం-మౌలిక భావనలు 59
8. కులం - వర్గం: శంబుక దృక్పథం 79
9. ప్రయోగాల పల్లకిలో నానీలలో సినారె 86
10. భౌతిక వాస్తవికత: "కులవృత్తి" కథ 89
11. ముస్లిం మైనారిటీ కవిత్వంలో స్త్రీవాద దృక్పథం 98
12. అమ్మ నవల- మాక్సిమ్ గోర్కీ రచనా నైపుణ్యం 104
13. పరిశోధకుడుగా ఆచార్య పింగళి లక్ష్మీకాంతం 108
14.తెలుగులో తొలి కథానిక ఏది? ఎందువల్ల? 134

వ్యాసాల ప్రచురణ వివరాలు 142

ఆచార్య పరిమి రామనరసింహం
తెలుగు శాఖ
హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం
హైదరాబాదు 500046

అందుకోలు

నిత్య అధ్యయన శీలి, నిశిత పరిశోధనా వ్యవసాయి, నా సహ అధ్యాపకుడు డా|| దార్ల వెంకటేశ్వరరావు తన అధ్యాపకులకు గర్వకారణమైన విద్వత్తును సాధించాడు. ఆ విద్వత్తుకు నిలువెత్తు నిదర్శనమే ఇప్పుడు మీ చేతుల్లో ఉన్న ఈ విమర్శ వ్యాస సంపుటి వీచిక. ఇందులోని ప్రతి వ్యాసం అతని నిశితమైన విమర్శ దృష్టికి, విషయ అవగాహనకు అద్దం పడుతుంది.

ఆధునిక సాహిత్యం పట్ల మంచి అవగాహన కలిగించి మంచి విమర్శనాత్మక దృష్టిని అలవరుచుకోవటానికి విద్యార్థులకు ఎంతగానో ఉపయోగపడే ఈ గ్రంథంలో మిత్రుడు, సహవ్రతుడు డా|| దార్ల నా పేరుకు ఎంతో ఆదరంతో కల్పించిన చోటును ఆనందంగా అందుకుంటున్నాను.

ప్రామాణికమైన విమర్శకుడుగా ఎదుగుతున్నందుకు డా|| దార్లను అభినందిస్తూ ముమ్ముందు అతను విమర్శలో ఉన్నత శిఖరాలను అధిరోహించాలని ఆశిస్తున్నాను.

పరిమి రామనరసింహం

12 ఫిబ్రవరి 2009
హైదరాబాదు

ఆచార్య బేతవోలు రామబ్రహ్మం
తెలుగు శాఖ, హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం
హైదరాబాదు- 500046

లహరి

అనారతాధ్యాపన తత్పరుడు మా సహవ్రతుడు డా।। దార్ల. అధ్యాపనం సంతృప్తికరంగా సాగాలంటే అనారతాధ్యయన తత్పరత ఉండాలి. ఈ రెండు గుణాలూ పుష్కలంగా ఉన్నాయి వీరిలో. ఇక్కడితో సంతృప్తి చెందకుండా తరగతి గదికి వెలుపల ఉండే అసంఖ్యాక సాహితీ ప్రియులకు తన ఆలోచనలను, విశ్లేషణలను, సమన్వయాలను, అవగాహనలను అందించి స్వీయాభివృద్ధికీ, సాహిత్యాభివృద్ధికీ రచనా వ్యాసంగాన్ని ఒక వ్యసనంగా సాగిస్తున్న విమర్శకుడు ఈయన. సంప్రదాయ ఆధునిక సాహిత్యాలలోని అన్ని రూప భేదాలనూ, వాద వైవిధ్యాలనూ ఆకళింపు చేసుకుని విలువైన వ్యాసాలూ, సమీక్షలు, గోష్ఠి పత్రాలూ పుంఖాను పుంఖంగా వెలువరిస్తున్న సాహితీ కృషీవలుడు ఈయన. వీటి అన్నింటికీ నిదర్శనం ఈ వ్యాస సంపుటి.

పరిశోధకుడిగా పింగళి లక్ష్మీకాంతం గారి వరివస్యను మదింపు వేసినా, వల్లంపాటి వారి విమర్శ దృక్పథాన్ని విశ్లేషించినా, జ్ఞానానందకవి, మల్లవరపు జాన్ గార్ల పద్యకృతులను అనుశీలించినా, సాహిత్యంలోని ప్రాంతీయతలనూ, మానసిక స్థితిగతులనూ మూల్యాంకన చేసినా, నానీలూ, కథలూ, నవలలూ, అనువాద నవలల్లోని రూప వైవిధ్యాన్ని ఆవిష్కరించినా, దళిత వాద, స్త్రీవాద, మైనారిటీ వాదాల నేపథ్యంలో ఆయా రచనల విలువలను నిర్ధారించినా డా।। దార్ల - తలస్పర్శి అవగాహనతో, నిష్పాక్షికతతో చేసి తన ఉత్తమ విమర్శక లక్షణాన్ని నిరూపించుకున్నారు. ఈ సంపుటిలోని ప్రతివ్యాసమూ పాఠకుల అవగాహన పరిధులను విస్తరించేదే. ఏదో ఒక కొత్తదనాన్ని ఆలోచనాత్మకంగా అందించేదే. మామూలు మాటల్లో చెప్పాలంటే చదువరి శ్రమకు ప్రతి వ్యాసమూ గిట్టుబాటు అవుతుంది.

ఇది ఇలా ఉండగా వీరిలోని మరో విశిష్టత ఏమంటే - ఈయన ఒక నెటిజన్. ఆధునిక సాంకేతికతను సాహిత్య చర్చలకు సద్వినియోగం చేసుకుంటున్న యువతరం ప్రతినిధి. భూగోళం మీద ఏ మూల ఉన్న తెలుగు సాహితీ ప్రియుడికైనా తన రచనలను అందిస్తున్నారు. ఆలోచనలను పంచుతున్నారు. చర్చలను సాగిస్తున్నారు. ఇది బహుధా ప్రశంసనీయం.

నిజానికి - లబ్ధ ప్రసిద్ధుడైన ఈ విమర్శకుడి రచనలకు నా కితాబు అవసరం లేదు. అయినా వృద్ధోపసేవీ రాఘవః అన్న తీరున నన్ను నాలుగు ముక్కలు రాయమని అడిగారు. సహవ్రతులం. వీరి సాహితీ గురువులు ద్వా.నా. శాస్త్రి, రమణ మూర్తి ప్రభృతులు నా చెలికాండ్రు. పైగా ఈ వ్యాసాలు చదివి లబ్ధిపొందిన వాణ్ని. అభినందించకుండా ఎలా ఉండగలను! మరొక విషయం - నానాటికీ అన్ని రంగాలలోనూ విలువలు దిగజారిపోతున్న నేటి తరుణంలో వీరు ఈ గ్రంథాన్ని గురు ఋణ మీగు పొంటె ఆచార్య పరిమి రామనరసింహం గారికి అంకితం చేశారు. ఎంతటి ఆనందమోహిని ఈ సన్నివేశం! ఇన్నింట ఇలా నన్ను భాగస్వామిని చేసిన సోదరుడు డా।। దార్లకు పునః పునరభినందనలతో - సెలవు.

20.02.2009 బేతవోలు రామబ్రహ్మం
హైదరాబాదు.

ప్రొ.కె. కుసుమా రెడ్డి
అధ్యక్షులు, తెలుగుశాఖ
ఉస్మానియా విశ్వ విద్యాలయం
హైదరాబాదు.

అభినందన మందారాలు

చిరంజీవి దార్ల వెంకటేశ్వరరావు రచించిన ''వీచిక'' అనే గ్రంథం అత్యున్నత ప్రమాణాలతో ఈ తరం పరిశోధకులకు మార్గ దర్శకంగా ఉంది. ఈ పుస్తకంలోని ఒక్కొక్క వ్యాసం ఒక్కొక్క దృక్పథంతో సాహితీ విలువలను ఆవిష్కరిస్తున్నది. ఇందులోని వ్యాసాలన్నీ ఆణిముత్యాలవంటివి. ఈ వ్యాసాల్లోని విశ్లేషణ, వివరణ, విమర్శ, వివేచన, పరిశీలన, అనుశీలన, సమీక్షా విధానాలు విశిష్టంగా ఉన్నాయి.

''వీచిక''లోని వ్యాసాలన్నీ వివిధ సందర్భాల్లో రచింపబడినవి కావడం వల్ల వైవిధ్యం అనే లక్షణం ఈ పుస్తకానికి సహజంగానే అబ్బింది. విశ్లేషణలో శాస్త్ర సమన్వయం, వివరణలో సమగ్రత, విమర్శలో నిజాయితీ, వివేచనలో ఆలోచనాశక్తి, పరిశీలనలో నిశిత దృష్టి, అనుశీలనలో క్రమ వికాసం, సమీక్షలో స్పష్టత దార్ల ప్రత్యేక లక్షణాలని ఈ వ్యాస సంకలనం వల్ల తెలుస్తుంది.

ఇక దార్ల వెంకటేశ్వరరావు వ్యక్తిత్వాన్ని గురించి చెప్పాలంటే ఇతను పరిశోధనలో దిట్ట. భాషలో పట్టు ఉన్న ఉపాధ్యాయుడని నా అభిప్రాయం. విమర్శ గ్రంథమైనా, సిద్ధాంత గ్రంథమైనా ఇతను సాహిత్య పరిమళంతో గుబాళించే శైలితో రచించగలడు. భవిష్యత్తులో ఇతను మంచి విమర్శకుడుగా పేరు తెచ్చుకొనే అవకాశముంది.

ఉత్తమ విమర్శకుడి లక్షణాల్లో ముఖ్యమైంది నిర్మొహమాటంగా ఏ విషయాన్నైనా ధైర్యంగా చెప్పటం. ఈ లక్షణం దార్ల వెంకటేశ్వరరావులో పుష్కలంగా ఉంది. ఆరుద్ర సాహిత్య యుగ విభజనలో కొంత వెలితి కనిపిస్తుందనీ, దాన్ని సమర్థించుకోవడానికి ఆయన చాలా ప్రయత్నం చేశాడు కాని ఎర్రన యుగం ఆధునిక యుగం వంటి వాటిలో ఆయన సమర్థనలు అందరికీ ఆమోద యోగ్యం అనుకోవటానికి వీల్లేదని దార్ల నిర్మొహమాటంగా చెప్పాడు.

'మనసున మనసై' అనే నవలలో రచయిత్రి ప్రయోగించిన పలుకుబడులను. జాతీయాలను ప్రస్తావిస్తూ వాటిని సహజత్వం కోసం ప్రయోగించినా అలాంటి వాటిని ప్రయోగించటానికి సమయం సందర్భం కూడ ముఖ్యం కదా! అని ప్రశ్నించటంలోను దార్ల ధైర్యం స్పష్టమవుతుంది.

రచయిత ఆత్మను, అతని రచనలోని ఆంతర్యాన్ని అర్థం చేసుకొనే సహృదయత విమర్శకునికి ఉండాలి. అలాంటి సహృదయం కలిగిన వాడు దార్ల వెంకటేశ్వరరావు. వ్యాకరణ దీపం కంటే విమర్శ దీపం చిన్నదనీ ఆ దీపాన్ని పెద్దది చేసే ప్రయత్నానికి తనవంతు కృషి చేస్తానని వల్లంపాటి వారు చేసిన ప్రకటనలోని వినమ్రతను గుర్తించి విమర్శ దీపం కాంతివంతంగా వెలగటానికి ఆయన చేసిన కృషిని వివరించిన దార్ల అభినందనీయుడు.

భాషలో విలక్షణత దార్ల ప్రత్యేకత. స్వర్శించడం, కవిత్వీకరించటం, దళిత వేదన, తియ్యని బాధ వంటి పద ప్రయోగాలు దార్ల వెంకటేశ్వరరావు భాషా ప్రయోగ వైశిష్ట్యాన్ని స్పష్టం చేస్తున్నాయి.

విమర్శకుల అభిప్రాయాలను గౌరవించడంలోను పరిధులను గుర్తించడంలోను దార్ల నేర్పరని తెలుస్తుంది. ''ముస్లిం స్త్రీవాద కవిత్వం అంటే ముస్లిం స్త్రీలు రాసిందే అవుతుంద''న్న ప్రముఖ విమర్శకుడు ఎండ్లూరి సుధాకర్ గారి అభిప్రాయాన్ని గౌరవించి, ముస్లిం స్త్రీల కవితా విశ్లేషణ వరకే తన పరిధిని దార్ల నిర్ణయించుకొన్నాడు. ఇలాంటి వివేచన, విచక్షణ అతని సునిశిత బుద్ధికి నిదర్శనం.

సాహిత్య వికాసానికి దోహదం చేసేవి ప్రక్రియలు. సాహితీ విలువలను పెంచేవీ ప్రక్రియలే. ఆధునిక యుగంలో అత్యాధునికంగా అడుగుపెట్టిన సాహితీ ప్రక్రియ ''నానీలు''. ద్వానా శాస్త్రి గారి నానీలను సమీక్షించటంలో దార్ల పరిశీలనా పటిమ స్పష్టమవుతుంది. చమత్కార రచనా శిల్పం వెల్లడి అవుతుంది. ఛందో బందోబస్తులను ఛట్ ఫట్‌మనిపించి, చమక్కులను, చమత్కారాలను, రస గుళికలను మెరిపించే కవిత్వాన్ని నానీలలో పండించి ఆహా అనిపించేటట్లు రాయగలిగే ప్రయత్నం మాత్రం నానీలలో కనిపిస్తుందని దార్ల పేర్కొనడంలో అతని శైలీ శిల్పం తెలుస్తుంది.

ప్రతి రచయితా తాను చేపట్టిన ప్రక్రియకు గౌరవాన్ని తెచ్చే నైపుణ్యం కలిగి ఉంటాడని ఒక్కొక్కసారి ఆ నైపుణ్యం కొరవడినా వస్తువుని బట్టి ఆ ప్రక్రియ ఆదరణకు పాత్రమవుతుందని, గోర్కి రాసిన 'అమ్మ' నవలలో ఆ రెండూ ఉన్నాయని చెప్పటంలో దార్ల సునిశిత పరిశీలనా దృష్టి స్పష్టమవుతుంది.

మొత్తం మీద దార్ల వెంకటేశ్వరరావు ఈ వ్యాసాల్లో వివిధ ప్రక్రియలను తీసుకొని విమర్శ చేశాడు. దీన్ని లోతుగా గమనిస్తే అది ఒక ప్రణాళికా బద్ధంగా కనిపిస్తుంది. ఆ విమర్శ వ్యాసాల్లోని ప్రత్యేకతలను ఇలా విశ్లేషించవచ్చు.

1) సర్వ సాధారణంగా ప్రతి వ్యాసంలో ఒక విషయాన్ని ప్రతిపాదిస్తాడు. ఆ ప్రతిపాదనకు అవసరమైన ఆధారాలను అన్వేషిస్తాడు. కేవలం దొరికిన ఆధారాలతోనే తాను ప్రతిపాదించే అంశమే కరక్ట్ అనే ధోరణిలో కాకుండా, ఈ పద్ధతిలో కూడా ఆలోచించవచ్చునే విమర్శనాత్మక దృష్టి దార్ల వెంకటేశ్వరరావు రాసిన వ్యాసాల్లో కనిపించే మౌలికాంశాల్లో ఒకటి.

2) విమర్శలో అనువర్తన కత్తి మీద సాము లాంటిది. ప్రక్రియను అనుసరించి అనువర్తిత మార్గాలు వేర్వేరుగా ఉంటాయి. ఈ వ్యాసాలన్నీ ఇంచు మించు అనువర్తిత విమర్శ పద్ధతిలోనే సాగాయి. ఒక్కొక్క ప్రక్రియకు ఒక్కొక్క పద్ధతిని అనుసరించాడు.

3) వ్యాసంలో ముందుగా తన పరిధిని స్పష్టంగా గుర్తిస్తాడు. దాన్ని వివరించటంలో స్పష్టంగా వ్యవహరిస్తాడు.

4) భారతీయ ఆలంకారికులు సహృదయతకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యాన్నిచ్చారు. అనౌచిత్యాలను లేదా దోషాలను పేర్కొంటూనే, కవి/రచయిత ఆత్మను దర్శించి, దాన్ని పాఠకులకు చూపటంలో విమర్శకుని సహృదయత వెల్లడవుతుంది. సహృదయ విమర్శకుడుగా దార్ల ఈ వ్యాసాల్లో కనిపిస్తాడు.

5) నవలపై రెండు వ్యాసాలు ఉన్నాయి. ఒకటి తెలుగు నవల. మరొకటి తెలుగులోకి అనువాదమైన నవల. విమర్శకుడు మూల రచనను విమర్శించడంలో అనుసరించిన పద్ధతినే తీసుకుంటే అనువాద రచనకు కుదరదు. మూల రచనను కూడా చూసి, రెండింటినీ పోల్చి రచయిత ఆత్మను ఆవిష్కరించగలగటం ఉత్తమ విమర్శగా పేర్కొనవచ్చు.

6) పరిశోధనను పింగళి లక్ష్మీకాంతం గారి పరిశోధనతో అనువర్తించి, సమకాలీకులైన, రాబోయే పరిశోధక విద్యార్థులకు మార్గ దర్శనం చేసే పద్ధతి కనిపిస్తుంది.

7) తన విశ్లేషణలో వస్తు, రూపాల్ని సమన్వయిస్తున్నట్లు కనిపించినా, సామాజిక, సాంస్కృతిక అంశాల పైనే అధికంగా దృష్టిని కేంద్రీకరించేలా చేశాడు.

8) నిర్ణయాలను ప్రకటించేటప్పుడు సమన్వయాన్ని చేసి, సంయమనంతో వ్యవహరించడం ఒక మంచి లక్షణం.

అలా రెండు భాషల్లోని రచనలను పరిశీలించడం కుదరనప్పుడు, ఆ పరిధిని నిర్ణయించుకొని విమర్శ చేయాలి. కనుక, ఇవన్నీ విమర్శలో ఎదురయ్యే సమస్యలు. వీటిని దార్ల సునిశితమైన పరిశీలనతో విమర్శ చేశాడు. ఇలా రెండు నవలలను ఎన్నుకోవడంలోనే విమర్శకుడిలో విలక్షణత, ప్రత్యేకతలు స్పష్టమవుతున్నాయి.

9) ప్రాంతీయతలో విశ్వజనీనతను చూడగల విశాల దృక్పథం దార్లలో కనిపించే మరో ప్రత్యేకత. వెనుక బాటుతనం అన్ని చోట్లా ఉంటుందని దానిపై పాలకులు దృష్టి సారించాలని ఆయన చేసిన సూచనలో సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వం అవగతమవుతుంది.

మొత్తం మీద 'సాహిత్యం' హితంతో కూడిందనే నిర్వచనాన్ని సార్థకం చేస్తూ విమర్శ రచనలోనూ దాన్ని పాటించిన దార్ల వెంకటేశ్వరరావు అభినందనీయుడు. ఉత్తమ విలువలతో రచింపబడిన "వీచిక" సాహిత్య లోకంలో అత్యుత్తమంగా ఆదరణకు పాత్రమవుతుందని భావిస్తున్నాను.

30-07-2008 కె. కుసుమా రెడ్డి
హైదరాబాదు.

డా|| ద్వా.నా. శాస్త్రి
1-1-428, గాంధీనగర్
హైదరాబాద్ - 500080
ఫోన్: 9849293376

సహృదయ విమర్శ

నా జీవితంలో గర్వించే సన్నివేశాలు చాలా వున్నాయి. నాకున్న శిష్య సంపదకి "నాలోన నేనే గర్వించుకొందు!" అటువంటి సంపదలో డా|| దార్ల వెంకటేశ్వరరావు ముఖ్యుడు. అమలాపురం - శ్రీ కోనసీమ భానోజి రామర్స్ కళాశాలలో దార్ల నా శిష్యుడు. "స్పెషల్ తెలుగు" విద్యార్థిగా నాకు బాగా దగ్గరయ్యాడు.

దార్ల సోదరుడు, సోదరి కూడా నా శిష్యులే. డిగ్రీ విద్యార్థిగా ఉండగానే దార్ల వెంకటేశ్వరరావు ప్రతిభావంతుడని గుర్తించి ప్రోత్సాహపరిచేవాడ్ని. ఆ రోజుల్లోనే గ్రంథాలయాన్ని ఉపయోగించుకొనే అతి కొద్దిమందిలో (అధ్యాపకుల కంటె మిన్నగా) దార్ల ఒకడు. సమకాలీన సాహిత్యాన్ని అధ్యయనం చేసి పరిశీలించటం అతడికి కళాశాలలోనే అలవడింది.

ఆ తర్వాత ఒక సంఘటనలో దార్ల పక్షాన నిలబడి నా ఆత్మీయ మిత్రుడికి శత్రువునయ్యాను. దార్ల వెంకటేశ్వరరావు అంటే నాకు అంత ఇష్టం! కేంద్రీయ విశ్వ విద్యాలయంలో జేరమని సలహా ఇచ్చాను. అలాగే అక్కడ ఎం.ఏ. తెలుగు చదివి, ఎం.ఫిల్, పి.హెచ్.డి.లు కూడా సంపాదించాడు. అంతేకాదు ఇవాళ అదే విశ్వవిద్యాలయం తెలుగుశాఖలో అధ్యాపకుడు కూడా! గురువుకి ఇంత కంటే సంతోష సమయం ఏమి వుంటుంది?

మా దార్ల "*జ్ఞానానందకవి ఆమ్రపాలి పరిశీలన*" అనే ఎం.ఫిల్, సిద్ధాంత వ్యాసాన్ని ప్రచురించాడు. "*దళిత తాత్త్వికుడు*" అనే కవితా సంపుటి తెచ్చాడు. నాగప్పగారి సుందర రాజుతో కలిసి మాదిగల పక్షాన అక్షర సమరం చేశాడు. సుందర రాజుకి నేనంటే చాలా ఇష్టం. కానీ, దురదృష్టం ఏమిటంటే ఆ ఉద్యమ శీలి ఒక ప్రేమ వ్యవహారంలో భీరువులాగా తనువు చాలించాడు! అటువంటి నాగప్పపై దార్ల "*ఒక మాదిగ స్మృతి: నాగప్పగారి సుందర్రాజు పరిచయం*" అనే పుస్తకం రాశాడు. "*సృజనాత్మక రచనలు చేయడం ఎలా?*" అనే మరో రచనలో సృజనాత్మక రచనలు చేయడానికి తాను గమనించిన మెలుకువల్ని వివరించాడు. "*దళిత సాహిత్యం: మాదిగ దృక్పథం*" గ్రంథం లో కొన్ని చర్చనీయాంశాలను పెట్టాడు. వివిధ పుస్తకాలకు రాసిన సమీక్షలను "సాహితీ సులోచనం" పేరుతో ప్రచురించాడు.

ఈ 'వీచిక' అనేది విమర్శ గ్రంథం. దీనిని నా సహాధ్యాయుడు, గొప్ప విద్వాంసుడు, భాషా శాస్త్రవేత్త ఆచార్య పరిమి రామ నరసింహానికి అంకితమివ్వడం నాకు అమితానందం!

'కవి'గా పేరు తెచ్చుకోవటం కంటే, కథా రచయితగా మెప్పు పొందడం కంటె - విమర్శకుడిగా ప్రశంసలు పొందటం కష్టతరం. అందరూ విమర్శకుడ్ని విరోధిగా లేదా అననుకూలునిగా చూస్తారు. విమర్శను సహించలేని వారే అత్యధికం. విమర్శను స్వాగతించే వారు చాలా చాలా తక్కువ. ఈ రంగంలో వున్న నాకు ఇటువంటి అనుభవాలు ఎన్నెన్నో! అయినా మా దార్ల ధైర్యంగా విమర్శను చేపట్టాడు.

దార్ల విమర్శలో సంయమనం వుంది. విశ్లేషణ వుంది. తార్కికత కూడా వుంది. అందుకే ఇతని విమర్శను 'సహృదయ విమర్శ' అంటున్నాను. కవి లేదా రచయిత మనసును గ్రహించి తదను గుణంగా విమర్శించడమే సహృదయ విమర్శ. దార్ల ప్రధానంగా దళిత రచయిత. అయితే అందులోనే చక్కర్లు కొట్టే సంకుచిత స్వభావం అతనికి లేదు. సాహిత్యాన్ని సాహిత్యంగానే చూసే సహృదయం కూడా వుంది. ఈ "వీచిక" ద్వారా మున్ముందు మనకి మరొక మంచి విమర్శకుడు రాబోతున్నాడని తెలుసుకుంటాం. ఇది శిష్య పక్షపాతంతో అంటున్న మాట కాదని ఈ పుస్తకం చదివితే మీరే తెలుసుకుంటారు.

'వీచిక'లోగల అన్ని విమర్శ వ్యాసాలు వైవిధ్యమైనవి. విశిష్టమైనవి. విలక్షణమైనవి. అంతేకాదు - విశ్లేషణాత్మకమైనవి కూడా. ఈ విమర్శను ఇలా వింగడించవచ్చు.

సాహిత్య చరిత్రకి సంబంధించిన విమర్శ, విమర్శపై విమర్శ, పద్య కవితా విమర్శ, ప్రాంతీయ అస్తిత్వ విమర్శ, దళిత విమర్శ, కథా విమర్శ, నవలా విమర్శ, నానీల విమర్శ, ముస్లిం, స్త్రీవాద విమర్శ.

వీటిని బట్టి దార్ల ఎక్కువగా సమకాలీన సాహిత్య విమర్శనే చేపట్టాడని తెలుస్తుంది.

దార్ల వెంకటేశ్వరరావు విశ్లేషణా శక్తి, వివేచనా శక్తి తెలుసుకోవాలంటే "పరిశోధకుడుగా ఆచార్య పింగళి లక్ష్మీకాంతం" అనే వ్యాసం పరిశీలిస్తే చాలు. ఆచార్య పింగళి లక్ష్మీకాంతం గారు ప్రతిభా మూర్తి అనటంలో సందేహం అక్కరలేదు. తమ "నోట్సు" ద్వారా మార్కులు వచ్చేలా చేసి ఎంతోమంది ఎం.ఏ. తెలుగులో ఉత్తీర్ణులయ్యేలా అయన ఒక మార్గం వేశారు. చాలా సంవత్సరాలు ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయంలోనే కాదు - మిగిలిన విశ్వ విద్యాలయాలలో కూడా అప్పటికి లక్ష్మీకాంతం గారి "నోట్సు" ఒక్కటే శరణ్యంగా వుండేది.

నిజానికి పింగళి వారి 'ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర'ను అంత గొప్పగా భావించని వారే ఎక్కువ. కానీ, దార్ల వెంకటేశ్వరరావు సుమారు ఇరవై పుటలలో లక్ష్మీకాంతం గారి పరిశోధనా ప్రతిభను నిష్కర్షగా, లోతుగా మూల్యాంకనం చేశాడు. లక్ష్మీకాంతంగారిని

కొంత 'అతి'గా ప్రశంసించాడేమో అనిపిస్తుంది కానీ - తెలుగులో మొదటగా సాహిత్య చరిత్రను ఎలా అధ్యయనం చేయాలో - విశ్వ విద్యాలయాలలో సాహిత్య చరిత్రను ఏ విధంగా బోధించాలో, ప్రశ్నా పత్రాలను ఎలా రూపొందించాలో పింగళి వారే మార్గం చూపారు. ఆ రీత్యా దార్ల ప్రతి పాదనలను ఆహ్వానించవల్సిందే. కానీ, ప్రబంధ లక్షణాలుగా పింగళి లక్ష్మీకాంతం గారు చెప్పినా, జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం గారు చెప్పినా అవి సహేతుకమూ సంపూర్ణమూ కానే కాదు. కావ్యం, ప్రబంధం సమానార్థకాలు కాగా, ఆయన రెండూ వేర్వేరుగా చెప్పి సంక్లిష్టతనీ, అస్పష్టతనీ ప్రకటించారు. దీనిని దార్ల గుర్తించి ఉండవల్సింది. ఇదలా వుంచితే ఈ వ్యాసం చాలా రకాలుగా ప్రామాణిక విమర్శ వ్యాసం అనడం ఉన్నమాటే అవుతుంది.

వల్లంపాటి వెంకట సుబ్బయ్య మార్క్సిస్టు విమర్శకులు. చాలా వరకు హేతు బద్ధంగానే ఆలోచిస్తారు. నిబద్ధత (కమిటెడ్) అనగానే విమర్శలో వక్రీకరణ తప్పదు. మధురాంతకం రాజారాం కథల్లో వర్ణన ఎక్కువనీ, రావిశాస్త్రి కథల్లో వ్యాఖ్యాన చాపల్యం వుంటుందనీ వల్లంపాటి అనడం సమంజసం కాదు. కథా రచనలో ఇవి విభిన్న శిల్పాలు. కొత్తగా వ్యాఖ్యానించాలన్న తాపత్రయమే దీనికి కారణం. ఈ లోపాలను దార్ల పసిగట్టగలిగితే మరింత బాగుండేది. అయినా దార్ల విశ్లేషణ నవ్యాతి నవ్యం!

మల్లవరపు జాన్ కవి గారి కవితా శక్తిని సరిగ్గా అంచనా వేసి కవి సామరస్య వాతావరణాన్ని వాంఛిస్తున్నాడనటం అత్యంత సముచిత వ్యాఖ్య. "కళ కళ కోసమా? ప్రజల కోసమా?" అనే చర్చలో జాన్ కవి ఉభయుల కోసమనే వర్గానికి చెందుతారనటంలో దార్ల తీర్పు సమంజసంగా, కవి సహృదయపరంగా వుంది.

కళింగాంధ్ర కవిత్వంపై రాసిన విమర్శ వ్యాసం దార్ల సునిశిత పరిశీలనకి మచ్చు తునక. మంచి విమర్శ వ్యాసమే. అయితే చివరిలో ఒక ప్రశ్న లేవనెత్తి అసమంజస వ్యాఖ్య చేశారు. తూర్పు గోదావరి జిల్లాను కళింగాంధ్రంలో పరిగణించటం సమంజసం అనటం అసమంజసం. భాషా శాస్త్ర వేత్తల ప్రకారమే కాదు చారిత్రకంగా కూడా కళింగ ప్రాంతం వేరు. మొదట్లో కళింగాంధ్రను కూడా కోస్తాలో కలిపారు. ఆ తర్వాత కోస్తా వేరు, కళింగాంధ్ర వేరు అయింది. కళింగాంధ్ర కవులు, రచయితలు తమ రచనలలో గోదావరి జిల్లాల వారి ఆధిపత్యాన్ని ప్రశ్నిస్తూనే వున్నారు. విశ్వ విద్యాలయం ఏర్పాటుకీ ఈ ప్రాంత విభజనకీ ఎటువంటి సంబంధమూ లేదు. కొత్తగా చర్చకి తేవటం అనవసరం గదా!

కాసుల ప్రతాపరెడ్డి కథ "వెంటాడిన అవమానం" పై విమర్శ వ్యాసం సహేతుకంగా, ప్రామాణికంగా, విశ్లేషణాత్మకంగా సాగింది. నేటి కథల్ని ఎలా విమర్శించాలో ఈ వ్యాసం చెప్తుంది. విశ్వ విద్యాలయాల్లో కథలపై పరిశోధన చేసే వారికి ఈ వ్యాసం ఆదర్శం. ఆమ్రపాలి కథపై తులనాత్మక పరిశీలన చేసిన తీరు ప్రశంసనీయం. డి కామేశ్వరి గారి "మనసున మనసై" నవలపై దార్ల విశ్లేషణ కూడా ఔచిత్యంతో కూడుకొని ఆలోచనాత్మకంగా వుంది.

''దళిత సాహిత్యం - మౌలిక భావనలు'' అనే వ్యాసం సమగ్రమైనది. ఎన్నో వ్యాసాలు వచ్చినా -వాటి కంటె సమగ్రంగా వుంది. పోటీ పరీక్షల అభ్యర్థులకి, సివిల్స్ అభ్యర్థులకి, అధ్యాపకులకి తోడ్పడే వ్యాసమిది. నేను రాసిన ''నానీలలో సినారె'' కవితా సంపుటిపై కూడా వ్యాసం వుంది. ముస్లిం 'మైనారిటీ కవిత్వంలో స్త్రీవాద దృక్పథం' వ్యాసం ఎంతో కొత్త సమాచారం ఇస్తుంది.

మొత్తం మీద మా దార్ల వెంకటేశ్వరరావు విమర్శనా రంగంలో కలం కదపడం స్వాగతించదగినది. ఇదే పరిశీలననీ, అధ్యయనాన్ని ముందు ముందు కూడా ''నిష్కర్షగా'' కొనసాగిస్తే తెలుగు సాహిత్యానికి మరొక సహృదయ - సద్విమర్శకుడు లభించినట్టే!

హైదరాబాదు

ద్వా.నా. శాస్త్రి

ఆచార్య బన్న అయిలయ్య
ఎం.ఏ., పిహెచ్.డి
ప్రొఫెసర్
తెలుగు విభాగము, కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయం,
విద్యారణ్యపురి, వరంగల్.
సెల్ నెం: 9949106968

సూక్ష్మ వివేచన

అధ్యయనం, అధ్యాపన, అభివ్యక్తి, పరిశోధన విశ్వ విద్యాలయాచార్యుల విధి. విశ్వ విద్యాలయంలోకి అడుగిడడం గొప్ప అవకాశంగా భావించిన వారెవరైనా ఈ విధిని నిర్వర్తించాల్సిందే. విశ్వ విద్యాలయానికి సమాజానికి అనుసంధానంగా ఉన్న ఆచార్యులు సమాజాన్ని చైతన్యంతో గమనించడం, అది ఎట్లా ఉందో వ్యాఖ్యానించడం, అవసరమైతే పరిష్కారం చూపడం ఒక జీవన విధానంగా మలచుకోవాలి. వృత్తిలో నిబద్ధత చూపే వాళ్ళకే ఇది సాధ్యం. డా|| దార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారి ''వీచిక'' విమర్శ వ్యాస సంపుటి చదివాక అతనెంతగా నిబద్ధత కలిగిన ఆచార్యులో అర్థమవుతుంది. పద్నాలుగు వ్యాసాలతో దార్ల ప్రకటిస్తున్న సాహిత్య విమర్శ గ్రంథమిది.

వల్లంపాటి వారు జగమెరిగిన మార్క్సిస్టు విమర్శకులు. అయితే వీరు సంప్రదాయ మార్క్సిస్టు విమర్శకులుగా నిలిచిపోక కాలంతో పాటు తన దృక్పథాన్ని విస్తరించుకున్న విమర్శకులుగా దార్ల వ్యాసం చదివితే అర్థమవుతుంది. మార్క్సిస్టులు కేవలం వస్తువుకే ప్రాధాన్యమిస్తారు. శిల్పానికివ్వరనే అభిప్రాయాన్ని వల్లంపాటి విమర్శ చూసాక మార్చుకోక తప్పదు. వారు కథా శిల్పం, నవలా శిల్పం పేరుతో చేసిన లోతైన పరిశోధనలే కాకుండా; వస్తు శిల్పాల్లో ఏ ఒక్కదానికి ప్రాధాన్యమిచ్చినా సాహిత్యం తన ప్రత్యేక అస్తిత్వాన్ని కోల్పోతుందనే వారి ప్రతిపాదన పూర్తి విశ్వాసాన్నిస్తుంది. ఇంకా కాల్పానిక సాహిత్యం మూలాలు పాశ్చాత్య సాహిత్యంలోనే ఉంటాయని; అగ్ని పురాణంలో కథానిక మూలాలు వెదకడం సరికాదని; అట్లాగే 'ఆఖ్యాయిక' అంటే నవల కాదనే వల్లంపాటి అభిప్రాయాల్ని దార్ల వ్యక్తం చేసాడు. అట్లాగే అలంకార శాస్త్రం పరిధి, పరిమితి తెలియని వాళ్ళు దాన్ని విమర్శగా భావించడాన్ని వల్లంపాటి ఒప్పుకోరు.

అలంకార శాస్త్రం రాచరిక కాలంలో ప్రభవిస్తే, విమర్శ ప్రజాస్వామ్య యుగంలో జనించింది. అలంకార శాస్త్రం రచనకు నిరంకుశంగా డైరెక్షనిస్తుంది. రచన ఎలా ఉండాలో చెప్పుతుంది. విమర్శ రచన ఎలా ఉందో చెప్పుతుంది. అయితే, అలంకార శాస్త్రం - విమర్శను అధ్యయనం చేయడం జ్ఞాన ప్రపంచంలో భాగమని గుర్తించాలంటారు వల్లంపాటి. వారు చేసిన రాయలసీమ సాహిత్య సామాజిక

సాంస్కృతిక విశ్లేషణ ఆంధ్ర ప్రాంత స్థితిగతులను అధ్యయనం చేయడానికి అదొక ఆకరంగా దార్ల భావించారు.

వల్లంపాటిలోని మరొక అరుదైన ప్రతిపాదనను దార్ల స్పష్ట పరిచారు. ఒకే సామాజిక నేపథ్యం కలిగిన కవులు, ఒకే ప్రాంతీయ నేపథ్యం కలిగిన రచయితల రచనలు ఒకేలా ఉండవు. అందుకు జాషువా - జ్ఞానానంద కవులు, విశ్వనాథ - కుటుంబరావులను ఇలాంటివే మరికొన్ని ఉదాహరణలు వల్లంపాటి అందిచారని దార్ల నిర్ధారించారు. మార్క్సిజం చలనశీలత గలిగిన ఒక మెథడాలజీగా ఉపయోగిస్తే దానిలో వర్గంతో పాటు వర్గ నిర్మూలన ఉందనే వల్లంపాటి అభిప్రాయాన్ని దార్ల నిర్ద్వంద్వంగా ఖండించారు. ఇలా అనేకమైన ఆసక్తికర అంశాలను దార్ల చర్చించారు.

'మల్లవరపు జాన్ కవిత్వంలో మాధుర్యం' ఆలంకారికులు చెప్పిన మాధుర్యం కంటే మించి ఉన్నదని దార్ల అంటున్నారు. ఇది కొంచెం అతిశయోక్తిగా అనిపించినా, నిజం కూడా లేకపోలేదు. భిన్న ధ్రువాలు కలిగిన వ్యక్తులను వస్తువులుగా స్వీకరించినా, భిన్న భిన్న వస్తువుల స్వీకరణ వల్ల, కఠిన వాస్తవాలను కవిత్వీకరించడం వలన మాధుర్యం వస్తుంది. అంతేకాదు ఇంకా పద్యం చదవడం వలన, శైలి వలన కూడా మాధుర్యం వస్తుందన్నారు.

కుల వ్యవస్థ అమానవీయమైనదని అంబేద్కర్ అంటే, ప్రపంచంలోనే అత్యుత్తమమైనదని గాంధీ అభిప్రాయం. జాన్ కవిత్వంలో ఈ ఇద్దరూ కన్పిస్తారు. అంటే తనకు తెలియకుండానే ఇరువర్గాల పాఠకులను రంజింప జేసే కవిత్వం జాన్ రాసారు. రెండు వర్గాలు ఏకం కావాలంటే 'సహృదయత' ఉండాలి. సహృదయత సామరస్యానికి బీజం వేస్తుంది. సామరస్యం కవిత్వంలో మాధుర్యాన్నిస్తుంది. దార్ల తార్కికంగానే ఈ విషయం చెప్పాడు. అట్లాగే జాన్ కవిత్వం 'కళ కళ కోసం' కాదనే విషయాన్ని నొక్కి చెప్పాడు.

ప్రపంచీకరణకు సరిగ్గా వ్యతిరేకమైనది స్థానీయత. స్థానీయతను సెంటిమెంటుగా చేసికొని వచ్చిన కవితా సంకలనమే ''కళింగాంధ్ర'' సంకలనమని దార్ల అభిప్రాయం. తమ మూలాలను తాము కాపాడుకునే క్రమంలో కోస్తాంధ్ర ప్రాంతంపై ఇతరులకున్న భ్రమలను ఇది తొలగిస్తుందన్నారు. భూతల స్వర్గంగా పేరున్న ఈ ప్రాంతం, అందరికి అంది వచ్చిన స్వర్గం కాదనే ధ్వనిని తెలియజేసారు. తెలంగాణాకున్నంత చైతన్యం కళింగాంధ్రకు లేకపోవడానికి కారణాలు వేరే ఉన్నాయన్నారు. ప్రాంతీయతలో విశ్వజనీనత ఇమిడి ఉన్న సంకలనంగా 'తూరుపు' కళింగాంధ్ర కవిత్వం పుస్తకాన్ని దార్ల ప్రకటించారు.

కులం, అస్పృశ్యత రెండూ సామాజిక వాస్తవాలే. కులం వల్ల కొందరు అదనపు సౌకర్యాలు అనుభవిస్తుంటే, మరికొందరు అవసరాలు తీరక విలవిల్లాడుతూ అవమాన భారంతో బతుకీడుస్తున్నారు. తరాలు మారినా ఈ విషయంలో మార్పు రాకపోవడం 'వెంటాడే అవమానం' కథలో కన్పిస్తుంది. ఉత్తమ కథలో సంఘర్షణతో పాటు,

అనుభూతి ఐక్యతలు గుణాలుగా చెప్పుకోవాలి. వెంటాడే అవమానంలో ఇవి తగిన విధంగా పోషింపబడ్డాయని వీరు అంటున్నారు.

మూడు విధాలైన సంఘర్షణలున్న ఈ కథలో - దళిత దళితేతరుల మధ్య సాంఘిక అసమానతల సంఘర్షణ; వారు కలిసి మెలిసి ఉండేటప్పుడు సాంస్కృతిక సంఘర్షణ; వీరు కలిసిమెలిసి జీవిస్తే భౌతిక భావ వాద సిద్ధాంతాలలో వాళ్ళు దీన్ని అనుసరించి జీవించడంలో సంఘర్షణలున్నాయని కథలోని పాత్రల ఆధారంగా దార్ల విశ్లేషించారు.

కథను విశ్లేషించే క్రమంలో అంబేద్కర్ తాత్వికతను అన్వయించడంలో వీరి విమర్శా నైపుణ్యం బహిర్గతమవుతుంది. కులం, అస్పృశ్యతలు నిర్మూలన జరగడానికి ఇంకెంతో సాంఘిక ప్రక్రియ రావాలని, అవి శాస్త్రీయ దృక్కోణంలో అమలు పరచాలని, కాని శాస్త్రీయతకు కూడా రుజువు కానివెన్నో ఉన్నాయన్నారు. నేడున్న పరిశోధనల ఫలితాల మీదే ఆధారపడితే కులం - అస్పృశ్యతల నిర్మూలన జరగదని దార్ల అభిప్రాయ పడ్డారు.

ఈ దేశం నుండి బౌద్ధం కనుమరుగైయ్యాక భారతీయ సంస్కృతికి విఘాతం కలిగిందనేది అభివృద్ధి కాముకుల అభిప్రాయం. తరువాత తరువాత ఈ దేశంలో మానవతా విలువలు అడుగంటాయి. బుద్ధుని జాతక కథల్లో 'ఆమ్రపాలి' కథ కూడా ఒకటి. ఆమ్రపాలిని వస్తువుగా చేసుకొని తెలుగులో జ్ఞానానందకవి, కరటూరి సత్యనారాయణలు కావ్యాలు రాస్తే, లల్లాదేవి నవల రాసారు. జ్ఞానానందకవి కావ్యం శాంతానికి, కరటూరి కావ్యం కరుణకు ప్రాధాన్యమిస్తే, లల్లాదేవి రచన సామాజికాంశాలకు ప్రాధాన్యమిచ్చారన్నారు. ఈ మూడు రచనల్లోని తండ్రి పాత్రలను గూర్చి తెలియజేస్తూ, జ్ఞానానందకవి తండ్రి పాత్ర నైతిక విలువలకు పట్టం గట్టితే, కరటూరిది దేశభక్తి పూరితంగా ఉందని, లల్లాదేవి తండ్రిని భయస్తుడిగా చిత్రించినట్లు దార్ల తెలిపారు.

ఆమ్రపాలి గణభోగ్యగా మారిన తర్వాత ఆమె తండ్రి పాత్రలను జ్ఞానానందకవి, కరటూరి బాగా చిత్రించారన్నారు. వీరిద్దరికంటే లల్లాదేవి చిత్రించిన ఆమ్రపాలి భిన్నంగా ఉందని, ఆమె నిర్బంధ వేశ్యగా మారాకా, ఆమెను బౌద్ధ బిక్షువుగా చూపడంతో విలువలకు పట్టం గట్టినట్లున్నదని వీరు భావించారు. ఈ ముగ్గురి రచనల్లో దార్లను బాగా ఆకట్టుకున్నది జ్ఞానానందకవి ఆమ్రపాలని తెలుస్తుంది. ఇందుకు కారణం కావ్యం చారిత్రక తత్త్వ లక్షణాలతో, బౌద్ధం బోధనలతో నిండి ఉండడమే. జ్ఞానానందకవి కావ్యంలో అన్ని పాత్రలు ఆమ్రపాలివైపు కదలగా, ఆమ్రపాలి మాత్రం బౌద్ధం వైపుకు నడవడం జరుగుతుందన్నారు. వర్తమాన కాలానికి బౌద్ధం ఎంతో అవసరమని జ్ఞానానందకవి భావించటం వల్లే, ఎంతో ఔచిత్యంతో దీన్ని తీర్చి దిద్దారనే అభిప్రాయాన్ని దార్ల వ్యక్తం చేసారు.

సాహితీ లోకంలో ఒక వాదం ప్రచలితంగా ఉన్నప్పుడు తత్ కాలంలో వచ్చిన సాహిత్యం ఆ వాదానికి ఎంత దగ్గరగా ఉంటుందో విమర్శకులు తేల్చే పనిలో

ఉంటారు. సాధారణ మధ్య తరగతి స్త్రీల జీవితాన్ని ఇతివృత్తంగా చేసుకొని వచ్చిన 'మనసున మనసై' నవలలో స్త్రీవాదం ఏ మేరకుందో దార్ల పరిశీలించారు. స్త్రీ జీవితం చుట్టూ చదువు, ఉద్యోగం, పెళ్ళి, పిల్లలు, పితృ స్వామ్య ఆధిపత్యం, ఆర్థికాంశాలుంటాయి. ఈ నవలలో కూడా పై అంశాలను పాత్ర గతంగా రచయిత్రి మలిచిన తీరును వివరిస్తూ పరిష్కారం దిశగా వచ్చాక దీనిలో లిబరల్ రాడికల్ ఫెమినిజం ఉందని దార్ల తేల్చారు. జీవిత దృక్పథాన్ని బట్టి హక్కులు, బాధ్యతలు వ్యక్తులే సాధించుకుంటారని, నవలలోని దమయంతి - జయంతి పాత్రల ఆధారంగా దార్ల తెలిపారు. దమయంతికున్న జీవిత దృక్పథం జయంతికి లేకపోవడం వల్లనే జీవితాన్ని సాఫీగా గడపక పోయిన విషయాన్ని వీరు గుర్తించారు.

గమ్యం స్పష్టంగా లేకపోతే గమనం కూడా స్పష్టంగా ఉండదనేది జయంతి పాత్ర ద్వారా తెలిపే ప్రయత్నం చేసారు. దాంపత్య తఫః ఫలమే సంతానం. దాంపత్య వ్యవస్థపై గౌరవం, అవగాహన లేకపోతే సంతానం విలువ కూడా తెలియదని జయంతి పాత్రను బట్టే తెలుస్తుంది. భర్త మీది కోపం చేత అబార్షన్ చేయించుకొన్న జయంతి, భర్తది ఆధిపత్య భావజాలంగా భ్రమపడి విడాకులు తీసుకున్నది. మొదలు ఏ వ్యక్తినైతే భర్తగా పనికిరాడని తిరస్కరించిందో అదే వ్యక్తిని భర్తగా పొందాలని అనుకుంటుంది. కాని ఆమె కోరిక నెరవేరదు. అట్లాగే ఏ సంతానమైతే వద్దనుకుందో మళ్ళీ అదే సంతానంపై మమకారం కలుగడం అనివార్యమైంది. ఈ అంశాలనన్నీ దార్ల హేతు పూర్వకంగా, తర్క బద్ధంగా చర్చించారు.

జయంతిలో ఇంతటి చాంచల్యం ఉండడానికి కారణం ఆమెలో సర్దుబాటు మనస్తత్వం లేకపోవడమనే విషయాన్ని దార్ల నిర్ధారించాడు. ఈ సర్దుబాటును దార్ల మనోవిజ్ఞాన శాస్త్రంలోని అనుగుణ్యతకు అన్వయించారు. దీని ప్రకారం, సమాజానికి అవసరమైన సర్దుబాటు, అభివృద్ధి నిరోధకమైన సర్దుబాటులుంటాయని; దమయంతికి అవసరమైన సర్దుబాటు ఉంటే జయంతికి అభివృద్ధి నిరోధకమైన అనవసరమైన సర్దుబాటుందని దార్ల చక్కగా విశ్లేషించారు.

'దళిత సాహిత్యం - మౌలిక భావనలు' అనే వ్యాసం ఇప్పటి వరకు వచ్చిన దళిత సాహిత్య వ్యాసాలన్నింటి కంటే సర్వ సమగ్రమైనది. దళిత సాహిత్యం ప్రక్రియా వైవిధ్యంతో గేయం, పద్యం, వచన కవిత, నవల, కథ, విమర్శ, నాటకంగా వచ్చిందనేది ఈ వ్యాసం స్పష్టం చేస్తుంది. ఈ వ్యాసం చదివాక దార్ల చేసిన ప్రతిపాదనలు గతంలో ఎవరూ చేసి ఉండరేమో అన్పిస్తుంది. కొత్త ఆలోచనలకు కూడా ఈ వ్యాసం వీలు కల్పిస్తుంది. 1910లో వచ్చిన మాలవాండ్ర పాటతో దళిత సాహిత్యం ప్రారంభమైనదని గత పరిశోధకులు తెలిపినా, దళిత పాటకు వందేళ్ళుంటాయనే నిర్ధారణకు రావచ్చు (ఒకటి రెండు సంవత్సరాలను విషయంలో పట్టింపు లేకపోతే).

తొలి దళిత నాటకం బోయి భీమన్న రాగవాశిష్టంగా దార్ల నిర్ధారించారు. కారంచేడు సంఘటన తరువాత వచ్చిన సాహిత్యంలో అంబేద్కర్ ఆలోచనా విధానం కన్పిస్తుందని దార్ల నొక్కి చెప్పారు. దళిత కథలో వస్తు విస్తృతి, శిల్ప పరమైన మార్పులున్నాయి

కాని దళిత తాత్వికతను విస్మరించకుండా, అంబేద్కర్ భావజాలాన్ని అందించేలాగా కథా సాహిత్యం రావాలనేది దార్ల సూచన. మరాఠి, కన్నడ భాషల ద్వారా దళిత సాహిత్యం దేశ వ్యాప్తంగా విస్తరించిందనేది వాస్తవం. దార్ల వ్యాసం చదివాక శివసాగర్, గద్దర్, మాష్టార్జి, కత్తి పద్మారావు వంటి కవులు, గేయ రచయితలు, ప్రజా వాగ్గేయకారులు, తాత్వికులు మరాఠి, కన్నడ భాషల్లో ఉన్నారా? అన్పిస్తుంది. తులనాత్మక అధ్యయనం చేస్తే ఈ అంశాలు బయట పడ్తాయేమో చూడాలి. ఏది ఏమైన తెలుగులో వచ్చిన దళిత సాహిత్యం ప్రక్రియా వైవిధ్యమే కాకుండా, సంపద్వంతమైనదిగా ఈ వ్యాసం చదివాక అన్పిస్తుంది.

అంబేద్కర్ భావజాలం ఆలస్యంగా తెలుగులోకి రావడానికి కారణం ఒకటి గాంధీయిజం, రెండోది మార్క్సిజం. మొదటి తరం, రెండో తరం దళిత విద్యావంతులు, మేధావులు కొంచెం అటు ఇటుగా ఈ రెండు మార్గాల్లోనే పయనించారు. కాలం గడిచిన కొద్దీ ఈ మార్గంలోని ఫలితాలు వికటించడంతో, అంబేద్కర్ ఆలోచన వైపు మళ్ళారు. వర్గంతో పాటే వర్గాన్ని నిర్మూలించే శక్తి మార్క్సిజానికుందన్న వాళ్ళే ఆచరణలో రెండింటికి ఆటంకం కల్పించే చర్యలు చేపట్టారు. దీన్ని గమనించే ముఖ్యంగా ఎనభైయ్యో దశకంలో దళిత రచయితలు, మేధావులు ఈ మార్గాలనొదిలి అంబేద్కర్ ఆలోచనవైపుకు దృష్టి మరల్చడం జరిగింది. ఈ నేపథ్యం నుండే శంబూక కవిత్వాన్ని అర్థం చేసుకోవాలి. అంబేద్కర్ తాత్త్విక భూమికను, మార్క్సిజాన్ని దేశీయ పరిస్థితులకు అనుగుణంగా చేసుకోవాలనే శంబూక మాటల్ని దార్ల స్పష్టపరిచారు. శంబూక వర్తమాన దళిత ఉద్యమ భావాలన్నింటితో అంగీకరించక పోయినా, వర్గ వాదులు మాత్రం శంబూక చెప్పిన అంశాలను గుర్తించేలాగున్నాయన్నారు.

ఇక శంబూక కవిత్వంలో శిల్పం సరిగ్గా ఉండదనే వాళ్ళ వాదనను దార్ల తేలికగా కొట్టిపారేసారు. శంబూక కవిత్వం దళితుల కోసం రాసారు; సిద్ధాంతాన్ని ప్రచారం చేసారు. కనుక వస్తువుకే ప్రాముఖ్యమిచ్చారు శంబుక. అయితే అటు వస్తువుకు ఇటు శిల్పానికి సమ ప్రాధాన్యమిచ్చి అద్భుత కవిత్వం రాసిన దళిత కవులున్నారనే విషయం కూడా గమనించాలన్నారు.

తెలుగు సాహిత్యంలో నానీలు ఎన్నో బాలారిష్టాలనెదుర్కొని ఒక ప్రక్రియగా స్థిరపడ్డాయి. ద్వా.నా. శాస్త్రి ద్వారా అవి ప్రయోగ దశకు చేరుకున్నాయి. వంద సంఖ్య ఉంటే శతకం అంటారు. కాని 75 నానీలు రాసిన ద్వా.నా. దీన్ని శతకమే అనాలంటున్నారు. తెలుగు కవిత్వానికి పర్యాయ పదమైన 'సినారె' పైనే ఈ 75 నానీలుండడం విశేషం; నానీల నాన్న గోపికే వీటిని అంకిత మివ్వడం మరో విశేషం. ఈ నానీల నిండా 'సినారె' సంస్కారమే కన్పిస్తుందనేది దార్ల భావన. ద్వా.నా. శాస్త్రి గారు ఆధునిక కవితా ప్రక్రియలో చెప్పి, సంప్రదాయాన్ని, ఆధునికతనూ ముడివేసే ప్రయత్నం చేసారని "ప్రయోగాల పల్లకిలో నానీలలో సినారె" వ్యాసంలో దార్ల తెలిపారు.

రష్యన్ విప్లవ చరిత్రను కళాత్మకంగా మలచినది మాక్సిం గోర్కీ 'అమ్మ' నవల. పీడనను ఎదుర్కొనేందుకు కాలంతో, దేశంతో నిమిత్తం లేకుండా 'తమదే' అని ఫీలయ్యేటట్లు రచయిత నైపుణ్యంతో దీన్ని తీర్చి దిద్దారన్నారు. మార్క్స్ భావజాలాన్ని మాత్రమే ప్రచారం చేసిన నవలగా కాక, మనసుల్ని కదిలిస్తూ ఇంద్రియానుభూతుల్ని సుఖ దు:ఖాలతో నింపేసింది కనుక వందేళ్ళయినా 'అమ్మ' నవల సజీవంగానే ఉందని దార్ల అంటున్నారు.

'కులవృత్తి' కథ భౌతిక మానసిక కోణాల నుండి విశ్లేషించారు దార్ల. కులం ఆవిర్భావానికి కారణం హిందూ మతం. హిందూ మతానికున్న బలం, బలహీనతలను దార్ల చర్చించారు. నాటి లోకాయతుల నుండి నేటి హేతువాదుల దాకా హిందూ మతం చర్చోప చర్చలకు తావిస్తుందంటే కారణం ఈ రెండింటి వల్లనే. మారుతున్న కాలానికి అనుగుణంగా మారే స్వభావం హిందూ మతానికున్న బలమైతే, ఆ మతానికున్న ప్రామాణిక గ్రంథం ఒక్కటి కూడా చూపలేక పోవడం దాని బలహీనత. ఈ బలహీనత, బలములే ద్వంద్వ ప్రమాణాలకు ఆస్కారమిస్తుంది.

రామాయణంలో వాలీ, సుగ్రీవుల కథ; భారతంలో పాండవుల జన్మ వృత్తాంతం ఈ ద్వంద్వ ప్రమాణాలకు అవకాశమిస్తుందని దార్ల ఉదహరించారు. దీనికి కారణం దేవుడా మానవుడా (పూజారా?) అనేది దార్ల చర్చించారు. మానవులకు ఏది ప్రీతి పాత్రమైతే అదే దేవుడికి ఆపాదిస్తారనే వాస్తవాన్ని దార్ల నిర్ధారించారు. పవిత్రత, కులం, అస్పృశ్యతలు కూడా మానవ కల్పితాలే అనేది 'కులవృత్తి' కథ ఇస్తున్న సందేశంగా దార్ల తెలిపారు. భగవంతుడికి, భక్తుడికి మధ్య పూజారి అవసరం లేదనేది కులవృత్తి కథ ప్రతిపాదించిన అంశం. ఇంత చర్చకు అవకాశమున్న ఈ కథను 'కళ కళ కోసమే' అనే సిద్ధాంతం కోసం రాసినదనే వాదాన్ని దార్ల తిరస్కరిస్తున్నారు.

ముస్లిం స్త్రీవాద కవిత్వంలో స్త్రీవాద దృక్పథాన్ని దార్ల పరిశీలిస్తూ, ముస్లిం మైనార్టీ కవిత్వం రాసిన వాళ్ళంతా స్త్రీవాద కవిత్వం రాయలేదని దార్ల తెలిపారు. వివక్ష ఆధారంగానే ముస్లిం స్త్రీవాదం ఆవిర్భవించిందన్నారు. ఈ స్త్రీవాదంలో ఆర్థిక, సామాజిక, సాంస్కృతిక అంశాలు అంతర్గతంగా ఉన్నా, బహు భార్యత్వం, సంతానోత్పత్తి, లైంగిక హింస, కట్టుబాట్లను ముస్లిం స్త్రీవాదం ప్రశ్నిస్తుందన్నారు. ఈ స్త్రీవాదంలో షాజహానాను శక్తివంతమైన కవయిత్రిగా వీరు గుర్తించారు. అంతేకాదు ముస్లిం స్త్రీవాదమంతా షాజహానా చుట్టే తిరుగుతుందని దార్ల నిర్ధారించారు.

ఒక తరం మరో తరానికి చేసిన త్యాగమే నాగరికత అంటారు. దీన్ని సాహిత్యానికి అన్వయిస్తే, ముఖ్యంగా తొలి తరం సాహితీవేత్త పింగళి లక్ష్మీకాంతం గారికి అన్వయిస్తే పరిశోధకుడిగా, సాహిత్య చరిత్ర నిర్మాతగా, విమర్శకుడిగా వారెంత కృషి చేసారో, దాని ఫలితమే నేడు తెలుగు సాహిత్యంలో కన్పించే వెలుగు బాటలని దార్ల వ్యాసం చదివాక అర్థమవుతుంది.

ఆంధ్ర మహా భారతం, రంగనాథ రామాయణం, పల్నాటి వీర చరిత్రల కర్తృత్వ నిర్ణయంలో సప్రామాణికమైన ఆధారాలు చూపుతూ వాటిని నన్నయ్య, గోన బుద్ధారెడ్డి, శ్రీనాథులు రాసారని నిరూపించారు. అట్లాగే 'మార్గ - దేశీ'లను వివరించే క్రమంలో సంగీత, నాట్య శాస్త్ర పరిభాషను ఉపయోగించి అన్వయించడం పింగళి నిశిత పరిశోధనను తెలియజేసేదే. అట్లాగే సాహిత్య చరిత్రలో కావ్య సమీక్ష, విమర్శ లక్షణాలుండడం వలన తత్ పూర్వం చరిత్రల కంటే విశిష్టమైనదిగా గుర్తింపు పొందినది. ఇంకా పింగళి వారు ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య సమన్వయ దృక్పథంతో విమర్శ చేసారని దార్ల గుర్తించారు. తొలి తెలుగు కథానికపై బండారు అచ్చమాంబ కథలను తొలిసారిగా చర్చలోకి దార్ల తీసుకొచ్చారు.

ప్రతి విషయాన్ని పాక్షిక దృష్టితో కాకుండా సమ వీక్షణంతో దార్ల దర్శిస్తారని ఈ వ్యాసాలను చదివితే అర్థమవుతుంది. ప్రతి వ్యాసం ఒక ప్రామాణిక పత్రంగా భాసిస్తుంది. పరిశీలనా పటుత్వం, సూటిదనం, అధ్యయన శీలం వ్యాఖ్యానించే చతురత దార్లలో ఉందని 'వీచిక'లోని ప్రతి వ్యాసం సాక్ష్యమిస్తుంది. ఇలాంటి చక్కని వ్యాస సంపుటిని అందించిన డా|| దార్ల వెంకటేశ్వరరావును మనస్ఫూర్తిగా అభినందిస్తున్నాను.

బన్న అయిలయ్య

రాజ గృహం,
హన్మకొండ

డా॥అద్దంకి శ్రీనివాస్
లెక్చరర్, తెలుగు శాఖ,
హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం
హైదరాబాదు 500046

తొలి 'వీచిక'

విమర్శ వ్యాసాలు రాయడంలో మిత్రుడు 'దార్ల'ది ఒక ప్రత్యేకమైన దారి. ఆ దారిలో అతనికి కొన్ని ప్రమాణాలున్నాయి. విశాలమైన రహదారుల్లాంటి విశ్లేషణలున్నాయి. చదువరులను ఆపి మరీ ఆలోచింపజేసే మజిలీలున్నాయి. ఇలా సాగే విమర్శ ప్రయాణానికి గమ్యం తీర్పు. ఇది విమర్శకో సల్లక్షణం. Hudson తన "Literary Criticism"లో "In its straight sense the word criticism means Judgement" అంటాడు. నిజమైన విమర్శకుడు తన వ్యక్తిగతాభిరుచులను సంపూర్ణంగా త్యాగం చేసి విషయ విశ్లేషణపై భీష్మించుకొని కూర్చుంటాడు. సరిగ్గా తూకం వేసినట్లుగా తన లోచూపు ప్రసరించిన పరిసరాల్లోని చీకటి కోణాల్ని, వెలుగు రేఖల్ని సమానంగానే ఆవిష్కరిస్తాడు. ఈ సమస్థితి మీదే విమర్శ తాలూకూ స్థితి కూడా ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ నేపథ్యంలో కావ్య స్రష్టలు విమర్శకుని చేతిలో పూర్తిగా అస్తిత్వాన్ని కోల్పోతారు. విమర్శకునికి కావలసింది కావ్యమే. అందుకే ఇలియట్ అంటాడు "The real criticism is based not upon the poet, but upon the poetry" అని! అందుకే కళింగాంధ్ర కవిత్వం వెలువరించిన కవులు కన్నా ఆ కవుల కలాల్లో ప్రతిధ్వనించిన అస్తిత్వవేదనలే ఈ విమర్శకుడికి ముఖ్యమయ్యాయి.

'విమర్శ' అంటే ఒక మథనం. మనం ఒక దాని కోసం చిలకడం మొదలుపెడితే ఊహించనివెన్నో చేతికి తగులుతాయి. అప్పుడు గనుక విమర్శకుడు కొంచెం అటో ఇటో అయ్యాడంటే, ఇంక ఆ విమర్శ ఎటు పోతుందో చెప్పలేం. సమ్యగ్వీక్షణం, నిరంతర ప్రయత్నం విమర్శకు ఎంతో అవసరం. ఈ రెండూ పుష్కలంగా పండిన వ్యాసాలు రెండున్నాయి. అవి వల్లంపాటి, పింగళి లక్ష్మీకాంతాలపై రాసిన వ్యాసాలు ఒక కవిత్వం మీదో, ఒక కథా సాహిత్యం మీదో విమర్శ చేయడానికి విమర్శకుడికి చేతినిండా ముడి సరుకు ఉంటుంది. కానీ విమర్శపై విమర్శ చేయడం అంత ఆషామాషీ వ్యవహారం కాదు. దీనిలోనూ ముడిసరుకు ఉంటుంది. అయితే అది నివురు కప్పిన నిప్పు.

భాషలో కొన్ని మధురమైన శబ్దాలుంటాయి. అవి భావ మాధుర్యాన్ని పిడికిట బట్టిన కవి కలం లోంచి జాలు వారతాయి. భాష, భావం జంట ప్రవాహాలుగా సాగే మాధురీ భరిత కావ్యంలోని మాధుర్యాన్ని పట్టుకోవాలంటే విమర్శకుడు ఆ ప్రవాహంతో పరుగుతీయడం కాదు. అవసరమైతే కవి కన్నా, కవితా మాధుర్య రస ప్రవాహం కన్నా కొన్ని సార్లు ముందు ఉండగలగాలి. ఈ లక్షణం కోసం చేసిన ప్రయత్నానికి రూపమే మల్లవరపు జాన్ కవిత్వంలో మాధుర్యం వ్యాసం.

ప్రక్రియా వైవిధ్యం, విషయ వైవిధ్యం, ఉద్యమ నేపథ్యాలు కల రచనల్ని వివేచించి, వాటి విలువల్ని నిర్ణయించే వ్యాసాలిందులో ఉన్నాయి. ఆధునిక ఉద్యమాల మూలాలను స్పృశిస్తూ, వాటి ప్రభావాలతో వచ్చిన రచనలను విశ్లేషించిన తీరులో లాక్షణికత ఉంది. 'దళిత సాహిత్యం - మౌలిక భావనలు', ''ఆమ్రపాలి కథలు - మార్పులు ఔచిత్యపు తీర్పులు''ఈ రెండు వ్యాసాలూ ఈ లాక్షణికతకు నిదర్శనంగా నిలుస్తాయి. విమర్శకుడు విషయ వివేచన గావించిన తర్వాత ఆ రచనపట్ల ఒక తీర్మానానికి వస్తాడు. ఆ తీర్మానంతో పాటు తన అభిప్రాయాన్ని నిర్ద్వంద్వంగా ప్రకటిస్తాడు. ఆ అభిప్రాయమే ఆ రచనకు కల విలువను నిర్ణయిస్తుంది. మాక్సిమ్ గోర్కీ అమ్మ నవల రచనా నైపుణ్యంపై విమర్శకుడు వెలువరించిన అభిప్రాయాలు, ఆ నవల చిత్రించాలనుకున్న లక్ష్యాలను, చిత్రించిన జీవన వాస్తవికతను నిరూపిస్తున్నాయి.

సమకాలీన సమాజంలో మారుతున్న సాహిత్య వాతావరణాన్ని చూస్తూ విమర్శకుడు ఊరుకోలేడు. అందుకే దార్ల వెంకటేశ్వరరావు ఆధునిక ప్రక్రియగా ఈ మధ్య కాలంలో కవుల కలాలను ఎక్కువగా ఆకర్షించిన నానీ ప్రక్రియ నేపథ్యంగా ''ప్రయోగాల పల్లకిలో నానీలలో సినారె'' వ్యాసం రచించారు. ఈ వ్యాసం వర్తమాన సాహిత్య వాతావరణానికి నిలువుటద్దం. ఒకవైపు ద్వానాశాస్త్రి గారు సినారెపై రాసిన నానీల శతకాన్ని విశ్లేషిస్తూనే, హైకూ, నానీ ప్రక్రియల స్వరూప స్వభావాల్ని, సమకాలీన సమాజంలో వాటి స్థితిని, కవుల అభిప్రాయాలను, వాటిపై వచ్చిన విమర్శల్ని సాహితీ లోకానికి పరిచయం చేశారు.

స్త్రీవాద సాహిత్యం భూమికగా నిలిచిన ఒక నవలను, సమాజంలో ఒక వర్గంగా బలమైన గొంతుకతో కవిత్వం చెప్పిన ముస్లింవాద కవిత్వాన్ని విమర్శించిన తీరులో వైవిధ్యం ఉంది. 'మనసున మనసై' నవల స్త్రీవాద తాత్త్వికతను ఎలా ప్రతిబింబించిందో నిరూపించారు. ముస్లిం మైనారిటీలలో స్త్రీలు తమ అస్తిత్వం కోసం, సమానత్వం కోసం స్పందించిన తీరు, వారి అంతరంగం వంటి తాత్త్విక అంశాలను విశ్లేషించారు. ముస్లిం మైనారిటీని ఒక వాదంగా, ఆ వాదం నేపథ్యంగా వెలువడ్డ సాహిత్యాలను నిర్వచించి నిరూపించిన తీరు సహేతుకంగా ఉంది. పూర్వ విమర్శకుల వాదాలను సమగ్రంగా ప్రస్తావిస్తూ చేసిన ప్రతిపాదనలు భావి విమర్శకులకు ఆదర్శంగా నిలుస్తాయని చెప్పవచ్చు. తొలి తెలుగు కథానికపై రాసిన వ్యాసంలో ఆ కథలను పరిచయం చేసి, విశ్లేషించడం వల్ల పాఠకుడు కూడా తన దైన నిర్ణయానికి రాగలుగుతాడు.

మొత్తం 14 వ్యాసాలతో 'వీచిక' రూపంలో సాహిత్య లోకంలో విస్తరించుకొంటున్న డా॥ దార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారిది విమర్శ రంగంలో తొలి వీచిక. స్థూలంగా విషయాన్ని ఒడిసి పట్టుకోగల నేర్పు, సూక్ష్మంగా నిశితమైన పరిశోధన స్పర్శలు మిక్కుటంగా కన్పించే ఈ వ్యాస సంకలనం సాహిత్యాభిలాషులకు విమర్శపట్ల ఒక సదభిప్రాయం కల్గించేందుకు దోహదం చేస్తుందనడంలో సందేహం లేదు. ఈ తొలి 'వీచిక' మున్ముందు నా మిత్రుడు డా॥ దార్ల వెంకటేశ్వరరావు వెలువరించ బోయే మరిన్ని మలి వీచికలకి శుభ వీచిక కావాలని ఆశిస్తూ...

హైదరాబాదు — అద్దంకి శ్రీనివాస్

‘వల్లంపాటి’
సాహిత్య విమర్శ దృక్పథం

సాహిత్య విమర్శను ఒక ప్రాపంచిక దృక్పథం కలిగిన సాహితీవేత్తలు నిర్వహించే సామాజిక బాధ్యతగా చాలా మంది భావిస్తుంటారు. అలాంటి బాధ్యత గల సాహిత్య విమర్శకులలో వల్లంపాటి వెంకట సుబ్బయ్య గారు ఒకరు. తెలుగు సాహిత్య విమర్శకు భారతీయ, పాశ్చాత్య సాహిత్య విమర్శ దృక్పథాలను సమన్వయించిన విమర్శకుడు. సిద్ధాంతాలకు వక్రభాష్యం చెప్పకుండా, మౌలికంగా ఆ సిద్ధాంతాలు చెప్పిన విషయాలను అవగాహన చేసుకోవాలని భావించే పండితుడు కూడా!

భావజాలం సిద్ధాంత ప్రభావాల్లో కొట్టుకు పోకుండా సాహిత్యానికి ఉండవలసిన కళావిలువలను, వస్తు శిల్ప ప్రాధాన్యతలను గుర్తించాలని భావించే బాధ్యత గల సాహితీ వేత్త. విమర్శలో అభిప్రాయ భేదాలు తప్పవని అంగీకరించే సంయమనం గల వాస్తవికవాది. తెలుగునకున్న వ్యాకరణ దీపం కంటే, విమర్శ దీపం మరింత చిన్నదని ఆ దీపాన్ని పెద్దది చేసే ప్రయత్నానికి తన వంతు కృషి చేస్తానని ప్రకటించిన వినమ్రశీలి.

సాహితీవేత్తలు మార్క్సిస్టు సాహిత్యంలో 1937వ సంవత్సరాన్ని చిరస్మరణీయమైనదిగా భావిస్తారు. క్రిస్టఫర్ కాడ్వెల్ రాసిన ఇల్యూషన్ అండ్ రియాలిటి, అలెక్ వెస్ట్ రాసిన క్రైసిస్ ఇన్ క్రిటిసిజమ్, రాల్ ఫాక్స్ రాసిన నవల్ అండ్ పీపుల్ గ్రంథాలు ఆ సంవత్సరంలోనే ప్రచురితమయ్యాయి.పెన్నూ, గన్నూ పట్టి తాను నమ్మిన ఆదర్శాల కోసం రాల్ ఫాక్స్ ప్రాణాలర్పించిన సంవత్సరం కూడా అదే. ఆ సంవత్సరంలోనే వల్లంపాటి వెంకట సుబ్బయ్య గారు చిత్తూరు జిల్లా రొంపిచర్లలో మార్చి 15, 1937వ తేదీన పుట్టారు.

ఆంగ్ల సాహిత్యంలో ఎం.ఏ., చేశారు. బోధనా రంగానికి అవసరమైన బి.ఇడి డిగ్రీని, ఇంగ్లీష్ టీచింగ్‌లో డిప్లొమా ని అందుకున్నారు. *"The Role of Indian Sensibility in the Teaching of English Literature"* అనే అంశంపై సీఫెల్ (Central Institute of English and Foreign Languages) లో పరిశోధన చేసి M.Litt పట్టా పొందారు. శ్రీవేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం (తిరుపతి); ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయం (వాల్తేర్); సీఫెల్ (హైదరాబాదు) లలో విద్యాభ్యాసాన్ని కొనసాగించారు. బెసెంట్ థియోసాఫికల్ కళాశాల, మదనపల్లిలో చాలా కాలం పాటు ఆంగ్లోపన్యాసకుడుగా పనిచేశారు. విమర్శ రంగంలో విశేషంగా కృషి చేసిన వల్లంపాటి వారు అనారోగ్యంతో జనవరి, 2, 2007న మరణించారు.

వల్లంపాటి విమర్శ నేపథ్యం:

విమర్శ రంగంలోకి రాకముందు వల్లంపాటి వారు కొన్ని సృజనాత్మక రచనలు చేశారు. సుమారు 70 కథలు, 4 నవలలు రాశారు. కవిత్వాన్ని రాసే ప్రయత్నం కూడా చేశారు. అలా రాసిన కొన్ని పద్యాలను ఒకసారి పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు గారికి చూపించారు. అప్పటికే పుట్టపర్తి వారు వల్లంపాటి వారి నవలలు, కథలను చదివారు. నవలల్లో కొన్ని తార్కిక ఆలోచనలను గమనించి, ఆ విషయాన్నే వల్లంపాటి వారికి చెప్పి, విమర్శ రంగంలో కృషి చేస్తే బాగుంటుందని సూచించారు.

విమర్శ రంగంలో నిలబడాలంటే సామాన్య విషయం కాదు. నిష్పాక్షికమైన మనస్తత్వంతో పాటు, విస్తారమైన జ్ఞానం, అనువర్తన, విశ్లేషణ సామర్థ్యం కావాలి. ఇతర భాషలతో పరిచయం ఉండాలి. అందుచేత ముందుగా బాగా చదవుకోవాలనుకున్నారు. అందుకు కేవలం సాహిత్యం, వాటిపై వచ్చిన వ్యాఖ్యానాలు, సమీక్షలు, విమర్శలు మాత్రమే చదివితే సరిపోదు. లక్షణ గ్రంథాలతో పాటు ప్రాచీన, ఆధునిక రచనలను చదవవలసి ఉంటుంది. విమర్శకుడు ఇంకా సాహిత్య సంబంధ శాస్త్రాలను కూడా అధ్యయనం చేయవలసి ఉంటుందని వల్లంపాటి భావించారు. ఆ దిశగా అధ్యయనాన్ని కొనసాగించానని ఆయనే ఓ చోట (వల్లంపాటి వెంకటసుబ్బయ్య1985: iii) చెప్పుకున్నారు.

అప్పటి వరకూ రాయడం కంటే చదవడంపైనే ఎక్కువ దృష్టిని పెట్టిన వల్లంపాటి వారు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారి శ్రీమద్రామాయణ కల్ప వృక్షంలోని 'శూర్పణఖాఖండం' మీద తాను రాసిన ఒక వ్యాసాన్ని కృతి కర్తకే చూపించారు. దాన్ని చదివించుకొని విన్న విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు "ఫరవాలేదోయ్, నా కవిత్వం కూడా నీకు కాస్త కాస్త అర్థమైంది" అన్నారట! ఆ మాటతో వల్లంపాటి వారికి విమర్శరంగంలో కొంత కృషి చేయవచ్చు అనిపించింది.

పుట్టపర్తి వారు విమర్శ రంగంలో కృషి చేయమని సలహానిస్తే, విశ్వనాథ వారు ఫర్వాలేదంటే, కేతు విశ్వనాథరెడ్డి, త్రిపురనేని మధుసూధనరావు, కె.వి.ఆర్ వంటి విమర్శకులు ప్రోత్సహిస్తేనే ఈ రంగంలో కొచ్చానని చెప్పుకున్నారు. తన విమర్శ నేపథ్య ప్రస్థానాన్ని అలా చెప్పుకున్న వల్లంపాటి వారి విమర్శను లోతుగా పరిశీలిస్తే ఆయన విమర్శలో మార్క్సిస్టు విమర్శ ప్రభావం అధికంగా కనిపిస్తుంది. అయితే, ఆర్.ఎస్. సుదర్శనం గారు చేసిన విమర్శ పట్ల వీరు ఎక్కువ ఆలోచించినట్లు అనిపిస్తుంది.

విమర్శపై అనువాద ప్రభావం:

వల్లంపాటి వారికి కన్నడ భాష కూడా తెలుసు. కన్నడ నుంచి తెలుగులోకి, తెలుగు నుంచి ఆంగ్లంలోకి కొన్ని వ్యాసాలను అనువదించారు. చరిత్రకు సంబంధించిన కొన్ని గ్రంథాలను ఆంగ్లం నుంచి తెలుగులోకి అనువదించారు. ఆ అనువాద ప్రభావం వీరి విమర్శపై కూడా కనిపిస్తుంది. తెలుగు నవల, కథల గురించి రాసిన విమర్శలో ఈ ప్రభావాన్ని చూడవచ్చు. అయితే, ఆ అనువాద ప్రభావం తెలుగు విమర్శ రంగాన్ని

పరిపుష్టి చేయడానికే ఉపయోగపడింది. తాను చెప్పే విషయాలు ఫలానా రచయిత / గ్రంథంలోనివి అయితే, ఆ విషయాన్ని తప్పకుండా ఆయన చెప్తారు. అలా కాకుండా తానే ఆ విషయాన్ని చెపుతున్నానని భావించరు. కానీ, తనదైన భాషలో ఆ విషయాలను చెప్పారు. అలా చెప్పడంలోనే అనువాద ప్రభావం కనిపిస్తుంది. ఆ ప్రభావాన్ని గుర్తించడానికి వారు అనువదించిన రచనలను కింద పేర్కొంటున్నాను.

అనువాద రచనలు:

క్ర.సం	రచయిత/త్రి పేరు	గ్రంథంపేరు	అనువాద గ్రంథం పేరు	సంవత్సరం
1.	E.H.Carr	*What is History*	*చరిత్ర అంటే ఏమిటి?*	1983
2.	Gorden Child	*What happend in History*	*చరిత్రలో ఏమి జరిగింది?*	1985
3.	Chris Brazier	*World History*	*ప్రపంచ చరిత్ర*	1986
4.	S.G. Sardesai	*Progress and Conservative in Ancient India*	*ప్రాచీన భారత దేశంలో ప్రగతి, సంప్రదాయ వాదం*	1998
5.	R.S. Sharma	*Ancient India*	*ప్రాచీన భారత దేశ చరిత్ర*	*2002*
6.	Ralph Fox	*Novel and the People*	*నవల ప్రజలు*	1992
7.	Devanaru Mahadev	*ఒదలాలా (కన్నడ)*	*బతుకంతా... (నవల)*	1994
8.	Taslima Nesreen	*lazza*	*లజ్జ (నవల)*	1996

. వీటిలో 'నవల-ప్రజలు' నవలా సాహిత్య విమర్శకు ఉపయోగపడే గ్రంథం. అదీ మార్క్సిస్టు దృక్పథంతో నవలా సాహిత్యాన్ని అవగాహన చేసుకోవడానికి ఉపయోగపడే గ్రంథం. ఈ గ్రంథంలో కనిపించే భావాల ప్రభావం వల్లంపాటి వారి నవలా శిల్పం గ్రంథంలో అక్కడక్కడా కనిపిస్తుంది. అలాగే, మార్క్సిస్టు దృక్పథంతో చరిత్రను అవగాహన చేసుకోవడానికి వారు అనువదించిన చరిత్ర గ్రంథాలు చాలా వరకూ ఉపకరిస్తాయి. లజ్జ నవల బాబ్రీ మసీదుని కూలగొట్టిన తరువాత మత పరంగా జరిగిన సంఘర్షణలను నమోదు చేయగలిగింది. ఒక రకంగా 'లజ్జ' నవల చరిత్ర పద్ధతిలో రచన కొనసాగింది. ఆధునిక సాహిత్య విమర్శకు, ఆధునిక సామాజిక మనస్తత్వం కలిగి ఉండాలని ఒక సందర్భంలో వల్లంపాటి వారు చెప్పారు. వీరి అనువాద రచనలను చూస్తే అందుకు అవసరమైన (తన పరిధిలో సాధ్యమైనన్ని) రచనలను అందించగలిగేందుకు అనువాదాన్ని ఉపయోగించారనుకొనే అవకాశం ఉంది.

విమర్శ రచనలు:

వల్లంపాటి వారు ఇలా వివిధ భాషాసాహిత్యాల్లో పాండిత్యాన్ని సంపాదించారు. సాహిత్య, సాహిత్యేతర గ్రంథాలను అధ్యయనం చేస్తూ, కొన్ని వ్యాసాలను అప్పుడప్పుడూ పత్రికలలో ప్రచురణకు పంపించేవారు. *భారతి, అభ్యుదయ, అరుణతార, జనసాహితి, స్రవంతి* వంటి తెలుగు పత్రికలతో పాటు *Literary Criterion, Literary Endevour, Literary Half Yearly, Indian Review, Indian Literature* వంటి ఆంగ్ల పత్రికలలోనూ విమర్శ వ్యాసాలను ప్రచురించారు. వాటిలో గల కొన్ని వ్యాసాలను ఎంపిక చేసి, 1985లో *అనుశీలన (సాహిత్య వ్యాసాలు)* పేరుతో

ఒక వ్యాస సంపుటిని ప్రచురించారు. అంతకు ముందే, 1963లో ప్రాచీన తెలుగు కవుల జీవిత చరిత్రల్ని 'నాటి కవులు' అనే పేరుతో ఒక చిన్న పుస్తకాన్ని రాశారు. ఆ తరువాత *వల్లంపాటి సాహిత్య వ్యాసాలు (1997), నవలా శిల్పం (1989), కథా శిల్పం (1995), విమర్శా శిల్పం (2002)* అనే గ్రంథాలను రాశారు. తెలుగు విశ్వ విద్యాలయం వారిచ్చే ఉత్తమ సాహిత్య విమర్శ గ్రంథంగా *కథాశిల్పం* 1996-97లో ఎంపికయ్యింది. అలాగే 1999లో కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ బహుమతిని కూడా పొందింది. ఇవన్నీ విమర్శకు సంబంధించిన గ్రంథాలు.

పరిశోధన మిళితం కాకుండా విమర్శ ఉండదు. ఆధునిక విమర్శకులు ఈ రెంటినీ భిన్న అస్తిత్వం గల ప్రక్రియలుగానే గుర్తిస్తున్నారు. ఇది ప్రక్రియా వివేచన పెరిగిన తరువాత మరింతగా ప్రాచుర్యంలోకి వచ్చింది. వల్లంపాటి వెంకట సుబ్బయ్య గారు స్థానీయ చైతన్యంతో రాయలసీమ కవులూ, రచయితలూ, విమర్శకులూ చేసిన సాహిత్య కృషిని అధ్యయనం చేస్తూ ఒక పరిశోధన చేశారు. *A Socio-economic Analysis of Modern Telugu Literature in Raayalaseema* పేరుతో తెలుగులో ఆ పరిశోధనను కొనసాగించి, దాన్ని 2006లో *రాయలసీమలో ఆధునిక సాహిత్యం సామాజిక సాంస్కృతిక విశ్లేషణ* అనే గ్రంథంగా ప్రచురించారు. దీనిలో పేర్కొన్న కొన్ని విషయాలు అంతకు ముందు వెలువరించిన వారి విమర్శ గ్రంథాలలో అక్కడక్కడా ఉన్నాయి. రాయలసీమ సాహిత్య స్వభావాన్ని సైద్ధాంతికంగా అవగాహన చేసుకోవడానికి ఆ విడి విడి వ్యాసాల వల్ల అంత సులభ సాధ్యం కాదనిపిస్తుంది. అవి ఆయా రచనలను, రచయితలను అంచనా వేసే స్థాయిలో ఉన్నాయి. కానీ, ఈ పరిశోధన గ్రంథం వల్ల ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని ఒక ప్రాంత స్థితి గతులను అధ్యయనం చేసే పద్ధతిని సూచించినట్లయ్యింది. ఇలా, సుమారు అర్ధశతాబ్దం పైగా బోధన, రచనానుభవం గల వల్లంపాటి వారి విమర్శలో ఒక స్పష్టమైన దృక్పథం కనిపిస్తుంది.

వల్లంపాటి విమర్శ దృక్పథం:

విమర్శకుడికి కూడా దృక్పథం ఉండాలని చాలా మంది మార్క్సిస్టు విమర్శకులు భావించారు. కానీ, వడలి మందేశ్వరరావు వంటి విమర్శకుల అభిప్రాయంలో విమర్శకుడికి ఎలాంటి దృక్పథం ఉండకూడదు. కానీ వ్యాఖ్యానం, నిర్ణయం అనేవి విమర్శలో దృక్పథాన్ని పట్టిచ్చే అంశాలని లోతుగా పరిశీలిస్తే తెలుస్తుంది.

"ఒక రచన వెలువడిన తరువాత విమర్శకుని దృక్కోణాన్ని బట్టి పాఠకునిలో కొత్త దృక్పథం ఏర్పడుతుంది. రచనాతత్త్వం మీదా, రచయిత మీదా పాఠకునికి స్వతహాగా ఏర్పడే దృక్పథం కంటే, విమర్శ చదవటం వల్ల పాఠకునిలో ఉండే దృష్టి మార్గాన్ని విమర్శ దృక్పథం లాగేసుకుంటుందని" పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు. ఇలాంటి ఆలోచనలను ముందుగానే గమనించిన వల్లంపాటి వారు పాఠక కేంద్రిత విమర్శను కూడా పరిశీలించాలని, దాన్ని ఒక దృక్పథంగా పరిగణించడంలో లోతైన ఆలోచన చేశారు. నిజానికి దృక్పథం లేకపోవడమనేది సాహిత్యం పట్లా, జీవితం పట్లా సరైన అవగాహన లేకపోవడమేనని వల్లంపాటి వారి అభిప్రాయం.

విమర్శను నాలుగు దృక్పథాలతో విశ్లేషించే అవకాశం ఉంది. ఆ దృక్పథాలతోనే ఇంచుమించు అన్ని సాహిత్య ధోరణులను అనువర్తన చేయవచ్చునని తన విమర్శ ద్వారా నిరూపించారు. అవి

i) సమాజ కేంద్రిత విమర్శ దృక్పథం. ii) రచయిత కేంద్రిత విమర్శ దృక్పథం.

iii) కృతి కేంద్రిత విమర్శ దృక్పథం. iv) పాఠక కేంద్రిత విమర్శ దృక్పథం.

పైన పేర్కొన్న మొదటి దానిలో మార్క్సిస్టు, స్త్రీవాద, దళిత సాహిత్యాలు రెండవ దానిలో జీవిత చరిత్ర, మనోవిశ్లేషణ మూడవ దానిలో ప్రక్రియా, ప్రతీక, రూప, శైలీశాస్త్ర విమర్శలు చేరతాయని నాలుగవ దానిలో పాఠకుడే విమర్శకుడని వాటిని ఇంచు మించు అదే పద్ధతిలో విశ్లేషించి తన విమర్శను కొనసాగించారు. సంజీవమ్మగారి అభిప్రాయంలో మూడు దృక్పథాలతోనే సాహిత్య విమర్శ చేయవచ్చు. సంప్రదాయ (ఆలంకారిక), మార్క్సిస్టు, పాశ్చాత్య దృక్పథాలుగా సంజీవమ్మ గారు వాటిని విభజించారు. కానీ, వల్లంపాటివారి విభజనలో సమాజం, రచయిత, కృతి, పాఠకుడు అనే నాలుగు కోణాలు కనిపిస్తున్నాయి. అంతే కాకుండా ప్రాచీన, ఆధునిక ప్రక్రియా విమర్శల గురించి వల్లంపాటివారు ఒక కొత్త విశ్లేషణను అందించారు.

ప్రాచీన విమర్శ నిర్దేశాత్మకం (Prescriptive) గాను, ఆధునిక విమర్శ వర్ణనాత్మకం (Descriptive) గాను, విశ్లేషణాత్మకం (Analytical) గాను ఉంటుంది. ఈ భేదాన్ని తెలుసుకున్నప్పుడు ఆధునిక ప్రక్రియా విమర్శలో నవల, కథా సాహిత్య విమర్శకు ఒక ప్రత్యేకత ఉందని తెలుస్తుంది (వల్లంపాటి వెంకటసుబ్బయ్య, 1997-58). ఇటువంటప్పుడే, భారతీయ అలంకార సూత్రాల స్థానంలో కొత్త సూత్రాలు రూపొందించుకోవలసి వస్తుంది.

నవలానుశీలనకు అవసరమైన కథ, కథా వస్తువు, కథనం, నేపథ్యచిత్రణ, మనస్తత్వ చిత్రణ, దృష్టి కోణం, కంఠ స్వరం(టోన్), శైలీ శాస్త్రం భారతీయ అలంకార సూత్రాలలో లేవు. ఈ వాస్తవాన్ని అంగీకరించడం తప్పు కాదని వల్లంపాటి అన్నారు. కల్పనా సాహిత్య మూలాలను పాశ్చాత్య సాహిత్యంలో చూడవలసిందిపోయి, 'అగ్నిపురాణం' దగ్గరకు వెళ్ళడం సరైంది కాదన్నారు. చెప్పడంలో తేడా ఉంది గాని, వడలి మందేశ్వరరావు గారు కూడా ఒక సందర్భంలో ప్రాచీన ఆలంకారిక లక్షణాలను ఆధునిక శాస్త్రాలకు అన్వయించి చూడకూడదన్నారు. కనుక వీటిని అన్నింటినీ పరిశీలిస్తే, విమర్శకుడికి దృక్పథం అవసరం. అలాగే, విమర్శలో కాలానుగుణ్యత, తద్వారా వచ్చే ప్రమాణాలను సహృదయతతో స్వీకరించడం చాలా అవసరం. అందుకనే, భారతీయ ఆలంకారిక, పాశ్చాత్య విమర్శ సూత్రాలను సమన్వయించుకోవలసి ఉందనేది వీరి విమర్శలో కనిపించే సమన్వయ దృక్పథం. దీన్ని వివరించటంలో సాహిత్య శాస్త్రానికి, విమర్శ శాస్త్రానికి మధ్య ఉన్న భేద సాదృశ్యాలను గుర్తించాలన్నారు.

సాహిత్య సిద్ధాంతం- సాహిత్య విమర్శ:

భారతీయ అలంకార శాస్త్రాన్ని 'భారతీయ సాహిత్య మీమాంస'గా పిలిచి, దీన్ని ఒక సాహిత్య సిద్ధాంతం గానే గుర్తించాలనీ, పూర్తిగా సాహిత్య విమర్శగా భావించే వీలు లేదనీ వల్లంపాటి అభిప్రాయం. సాహిత్యం ఎలా ఉండాలో చెప్పేది సాహిత్య సిద్ధాంతం (Literary theory), ఎలా ఉందో చెప్పేది సాహిత్య విమర్శ (Literary criticism) అవుతుంది. అయితే, వీటి మధ్య సరిహద్దులున్నా, అవి స్పష్టంగా లేవు. దీన్ని ఒక సాహిత్య శాస్త్రంగానే గుర్తించాలి. రాజరికం వల్ల, ప్రజాస్వామ్యంలో ఉండే స్వేచ్ఛాపూరిత వాతావరణం లేకపోవడం అనే సామాజిక చరిత్ర ప్రభావం భారతీయ సాహిత్య శాస్త్రంపై ప్రధానంగా కనిపిస్తుందని నిరూపించే ప్రయత్నం చేశారు. ఈ నిరూపణ హేతుబద్ధంగా సాగింది.

పాలక వర్గాలను తృప్తి పరిచే పద్ధతిలో కొన్ని వర్ణాల, వర్గాల ప్రయోజనమే ధ్యేయంగా భారతీయ సాహిత్య సిద్ధాంతాలు పుట్టాయి. ఇలాంటి పరిస్థితి పాశ్చాత్య సాహిత్య సిద్ధాంతాలలోనూ కనిపిస్తుంది. సాహిత్యాన్ని సృష్టించే కవులు కూడా దైవాంశ సంభూతులుగా పరిగణింపబడ్డారు. అత్యధిక సామాన్య ప్రజలు మాట్లాడే ప్రాకృతాది భాషలను నిరాదరించి, కొద్ది మంది వినియోగంలోనే ఉన్న సంస్కృత భాష ద్వారా, సాహిత్య ఉత్పత్తి జరిగి, సాహిత్యం ఉన్నత వర్గాల, వర్ణాల సొత్తుగా మార్చుకున్నారు. దీనికి అనుగుణంగానే ఆలంకారిక సిద్ధాంతాలు తయారయ్యాయి. రసం, అలంకారం, ధ్వని, ఔచిత్యం, వక్రోక్తి, వక్రత, రీతి వంటి సిద్ధాంతాలను పరిశీలిస్తే, ఇవి రచనా నిర్మాణానికిచ్చినంత ప్రాధాన్యత, రచనా వస్తువుకివ్వలేదు. పైగా వస్తువును అన్ని సామాజిక వర్గాలనుండి తీసుకోవాలనే సామాజిక దృక్పథం కనిపించదు.

ఆనాటి పండిత సభల, రాజాస్థానాల కనుసన్నలలోనే చాలావరకు భారతీయ ఆలంకారిక సిద్ధాంతాలన్నీ రూపొందాయి. దానితో అవి 'సాహిత్య సిద్ధాంతాలు'గానే మిగిలిపోయాయి తప్ప, సాహిత్య విమర్శ సిద్ధాంతాలుగా రూపొందలేక పోయాయనేది వీరి విశ్లేషణ. ఈ విశ్లేషణలో విమర్శకుడికి ఉండవలసిన లోతైన అధ్యయనం తెలుస్తుంది. అయితే, వీటిని లోతుగా అధ్యయనం చేయవలసిన అవసరం ఇంకా ఉంది.

ప్రాచీన భారతీయ సాహిత్య సిద్ధాంతాలలో రసం, కావ్య విలువలను ఉత్తమ, మధ్యమ, అధమ కావ్యాలని నిర్ణయించే పద్ధతిని కథా సాహిత్యానికి అనువర్తించి చూస్తే, ఆ సిద్ధాంతాలు ఆధునిక కాలంలో ఎలాంటి ఫలితాలను ఇస్తాయో తెలుస్తుంది. భారతీయ అలంకార శాస్త్రాన్ని కొన్ని ప్రయోజనాల నిమిత్తం రూపొందించారనేది ముందుగా గుర్తించాలి. అప్పుడు వాటిలోని చాలా విషయాలను విమర్శకు ఉపయోగించుకోవచ్చు. కానీ, మౌలికంగా అవి సాహిత్య సిద్ధాంతాలన్నది గుర్తించవలసి ఉందన్నారు.

భారతీయ అలంకార శాస్త్రాన్ని 'విమర్శాశిల్పం' గ్రంథంలో సంక్షిప్తంగా చెప్పినా, చాలావరకు సమగ్రంగా చెప్పిన తీరు పాఠకులకు ఆశ్చర్యాన్ని గొల్పుతుంది. భారతీయ అలంకార శాస్త్రాన్ని గురించి వల్లంపాటి కొన్ని ముఖ్యమైన అభిప్రాయాలను

End of Preview.

Rest of the book can be read @

http://kinige.com/kbook.php?id=207